

Orman ve Av

2020 | Eylül-Ekim | 5 | Cilt 98

ISSN: 1302-040X

Milli Ağaçlandırma Günü

1 >>

Giresun'da Sel
Felaketi

4-9 >>

Ekimle Gelen Sedir

20 >>

Şeytanın İşi

39 >>

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TARAFINDAN İKİ AYDA BİR
YAYIMLANIR.

Yıl: 2020, Eylül-Ekim, Sayı:5 Cilt:98
ISSN 1302-040X

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ ADINA
SAHİBİ

GENEL BAŞKAN
Hüseyin ÇETİN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nihat ÖZ
EDİTÖR

Prof. Dr. Sezgin ÖZDEN
sozden26@gmail.com

YAYIN KURULU

Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR
Prof. Dr. Oktay YILDIZ

Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ

Doç. Dr. Ufuk ÇOŞGUN

Dr. Erdal ÖZÜDOĞRU

Tanık Barbaros PİLEVNE

Hayriye ERTUĞRUL

Bilgilendirmek amacıyla üyelerimize
ücretsiz dağıtılır.

YÖNETİM YERİ:

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TUNA CAD. NO: 5 06410 KIZILAY/ANKARA

TEL-FAKS

0312 433 84 13

www.ormancilardernegi.org

ormancilarder@ttmail.com

TASARIM / BASKI

Kuban Matbaacılık Yayıncılık

İÇİNDEKİLER

Başyazı	1
22.08.2020 Tarihinde Giresun'da Meydana Gelen Sel Felaketiyle İlgili Teknik Rapor	4
22 Ağustos 2020 Giresun / Dereli Sel / Taşkın ve Heyelanın Düşündürdükleri	9
Zaman	19
Sedirin (<i>Cedrus libani</i> A. Rich.) Tahribi Sonucu Toroslarda Oluşan Çıplak Karstik Alanların Ekim Yöntemiyle Yeniden Sedir Ormanlarına Dönüştürülmesinin Öyküsü	20
Bir İyimserlik Sezgisi	31
En Büyük Hoca	32
Şeytanın İşi	39
Orman Yanıyor	42
Türkiye'nin İlk Ormancılık Projesi, Karadere Serüveni	43
Orman Genel Müdürlüğü ve Yine Rostasyon!	45
Vefat Eden Üyelerimiz	48

TOPLUM YARARINA ORMANCILIK İÇİN NASIL BİR AĞAÇLANDIRMA VE AĞAÇLANDIRMA BAYRAMI OLMALI?

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ YÖNETİM KURULU

Türkiye Ormancılar Derneği (TOD) olarak ağaçlandırma bayramları ve fidan dikimi konusunda kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi gerektiği inancında olduğumuz için bu açıklamayı yapma gereği duyuyoruz.

Tarım ve Orman Bakanlığınca, bu yıl da geçen yıl ilan edilmiş olan 11 Kasım Milli Ağaçlandırma Günü'nde "Geleceğe Nefes" etkinliğinin düzenleneceği açıklanmıştır. Geçen yıl düzenlenen Milli ağaçlandırma Günü'nde 11 milyon fidan dikilmesi hedeflenmiş, sonrasında ise bu sayının üzerine çıkılarak 14 milyona yakın bir fidanın toprakla buluşturulduğu ifade edilmiştir. Geçen yıl ayrıca 2020 yılı Milli Ağaçlandırma Günü'nde 83 milyon fidanın toprakla buluşturulmasının hedeflendiği de belirtilmiştir. Ancak Covid-19 salgını nedeniyle 11 Kasım 2020 tarihinde aynı gün içinde 83 milyon fidanın toprakla buluşmasının zor olduğu, bu sayının tüm 2020 yılı hedefi olduğu da Orman Genel Müdürlüğü (OGM)'nün basına yansıyan açıklamalarından anlaşılmaktadır.

Geçen yılki etkinlikte aynı gün içinde 11 milyon fidanın dikim organizasyonunun yapılması tartışmalara neden olmuştu. Bilindiği üzere; 2019 yılında yaz kuraklığı oldukça uzun sürmüş ve başta Marmara ve Karadeniz Bölgeleri hariç neredeyse tüm ülkede uygun olmayan şartlarda fidan dikimi yapılmıştır. O gün dikilen fidanların yaşayıp yaşamadığı kamuoyunu sürekli meşgul etmiştir. Türkiye Ormancılar Derneği (TOD) olarak ağaçlandırma bayramları ve fidan dikimi konusunda kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi gerektiği inancında olduğumuz için bu açıklamayı yapma gereği duyuyoruz.

Ülkemizde Ağaç bayramları uzun zamandır yapılmaktadır. Örneğin 17 Şubat-4 Mart 1923 tarih-

leri arasında toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde "Türkiye halkı, servet itibarı ile bir altın hazinesi üzerinde oturduğuna vakıftır. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeneden orman yetiştirir." şeklinde karar alınmıştır. Cumhuriyetin ilanı öncesinde, kongrede böyle bir karar alınması ormana ve ağaçlandırmaya verilen önemi göstermektedir. Cumhuriyet'le birlikte başta okullar olmak üzere değişik kurum ve kuruluşlar tarafından fidan dikim şenlikleri yapılmıştır. O zamanlardan beri, ülkemizde "21 Mart Günü, Ormançılık Günü ve Ağaç Bayramı" olarak uzun yıllardır kutlanmaktadır.

Ulusal ormançılık örgütü olan OGM'nin ağaçlandırma çalışmaları düzenli ve planlı olarak 1946 yılından beri yapılmaktadır ve zamanla bu çalışmaların halka yayılması konusunda adımlar da atılmıştır. Bu kapsamda 1972 yılında, 7/5267 sayılı "Kamu Ağaçlandırmaları ve Ağaç Bayramı Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuştur. 1995 yılında, OGM dışındaki kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından ağaçlandırma yapılmasını hem teşvik etmek hem de ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına görev olarak vermek amacıyla 4122 sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu" çıkarılmıştır. 1996 yılında ise 96/8396 sayılı "Orman Haftası ve Ağaç Bayramı Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuştur. 2007 yılında da 2007/28 Sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Ağaçlandırma Seferberliği ilan edilmiştir. Ülkemiz ormancılarının da girişimleriyle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2012 yılında, 21 Mart tarihini "Uluslararası Orman Günü" olarak kabul ve ilan etmiştir. Ülkemizde artık gelenekselleşmiş olan 21 Mart Ormançılık Günü ve Ağaçlandırma Bayramı'na

rağmen, geçen yıl yapılan yeni uygulamayla 11 Kasım gününün "Milli Ağaçlandırma Günü" olarak ilan edilmiş olması düşündürücüdür.

Ülkemizdeki ister orman içinde isterse orman dışında olsun ağaç varlığının artırılması son derece önemlidir. Ayrıca bu tür çalışmaların topluma orman ve ağaç sevgisi aşıladığı da bilinmektedir. Nitekim OGM, toplumun ağaç sevgisini arttırmak için özellikle 21 Mart Ormançılık Günü ve Haftalarında olmak üzere, 2003-2019 yılları arasında toplam 192 milyon adet fidanı ücretsiz olarak dağıtmış, okul, mezarlık, ibadethane, hastane ve yol kenarlarını ağaçlandırma çalışmaları yapmıştır.

Ülkemizde ormanlık alanlarda fidan dikimleri yörenin ekolojik koşullarına (iklim, yükselti, bakı, toprağın tavad olup olmadığı vb.) bağlı olarak; fidanların kış uykusuna girdiği (büyüme döneminin sona erdiği) sonbahar ve fidanların kış uykusundan çıktığı, tomurcukların patladığı ilkbahar ayları arasında gerçekleştirilmektedir. Bunun haricinde küçük alanlarda tüplü fidanlarla yılın her mevsimi dikim yapılması mümkündür. Ancak dikim mevsimi olarak adlandırılan yukarıda belirtilen dönem dışında dikilen fidanların tutma başarısı genelde daha düşüktür. Özellikle çıplak köklü fidanların dikim mevsiminde dikilmesi zorunludur. Dikim mevsimi içinde de;

Toprağın tavad olmadığı yani ıslak, kuru, donmuş halde bulunduğu, rüzgârlı ve soğuk hava şartlarında dikim yapılmamalıdır. Bu şartlarda dikilen fidanların yaşama oranı oldukça düşmekte, hem fidanların hem de işçilerin sağlığı ve verimliliği olumsuz etkilenmektedir.

Dikilecek fidanlar yörede yaşayabilecek türlerden seçilmelidir. Bunun için ormancılıkta tohum transfer reyonu olarak açıklanan dikim yapılacak alanın ekolojik koşullarına uygun türlerin tohumlarından üretilmiş fidanlar kullanılmalı ve mutlaka orman ağacı türü olmalıdır.

Dikim yapacak kişilerin dikim konusunda bilgili olması gerekmektedir. OGM’ce çalıştırılan kalifiye orman işçileri dahi bir günde en fazla 80-100 adet fidan dikebilmektedir. Çünkü dikilecek fidanların kalitesinin kontrol edilmesi, sağlıklı fidanların dikilmemesi, fidanların kök temizliğinin yapılması ve dikimde fidanların kök boğazına kadar toprağa gömülmesi zorunludur. Örneğin tepe sürgünü kırılmış, kökleri sağlıklı ya da uzun süre açık havada beklemiş fidanlar kesinlikle dikilmemelidir.

Geçen yıl, 11 Kasım 2019 tarihindeki “Milli Ağaçlandırma Günü” adı altında düzenlenen etkinlikte, aynı günde 11 milyon fidanın dikilmesi girişimine yapılmış olan bilimsel itirazların temelinde bu gerekçeler yatmaktadır. Açıklanan bu gerekçeler ve Covid-19 salgınının oluşturduğu özel koşullar gereği ağaçlandırma kampanyaları konusunda TOD olarak Tarım ve Orman Bakanlığı ile kamuoyunu uyarmak istiyoruz:

2020 yılındaki Milli Ağaçlandırma Gününde geniş katılımlı bir organizasyon Covid-19 virüsünün yayılması riskini arttıracaktır. Nitekim bu yılki etkinliklerin daha çok sembolik olacağı OGM tarafından yapılan açıklamalardan anlaşılmaktadır. Bu olumlu bir adımdır.

2019 yılında olduğu gibi 2020 yılı da oldukça kuru ve sıcak geçmiş olup ülkenin önemli bir bölümünde fidanlar kış uykusu olarak adlandırılan döneme henüz girmemiştir. 11 Kasım tarihinde farklı coğrafi bölge ve yüksekliklerdeki toprakların dikim için uygun olup olmayacağı henüz belli değildir. Aynı günde rekor kırmak hedefiyle aceleyle fidan dikilmesi hatalı uygulamalara yol açacak ve bu fidanların yaşama şansını düşürecektir. Sonrasında gerçekleştirilecek tamamlama dikimleri ise dikim maliyetlerini artıracak, bu durum belki de binlerce insanın emeklerinin boşa gitmesiyle sonuçlanacaktır.

Türkiye Ormancılar Derneği; aynı günde milyonlarca fidan dikilmesi yerine her il için uygun dikim

zamanlarının belirlenmesi, planlamanın buna göre yapılması ve fidan dikimlerinin çocuklara, gençlere ve tüm topluma; ormanların özellikle rinin ve sunduğu hizmet ve fonksiyonların anlatıldığı şenlik havasındaki organizasyonlarla yapılmasının daha anlamlı olacağını düşünmektedir. Bu kapsamda 29 Ekim ve 19 Mayıs tarihleri arasında olmak üzere soğuk yörelerde sonbaharda daha erken, ilkbaharda daha geç, sıcak yörelerde ise tam tersi olacak şekilde tüm öğrencileri kapsayacak etkinlikler yapılması tercih edilmelidir. Bu etkinliklerin sadece fidan dikimi konusuyla sınırlı kalmayarak, ormanların sağladığı ekosistem hizmetlerinin, orman yangınlarının, ormancılık uygulamalarının anlatıldığı festivallere dönüştürülmesi halinde toplumdaki orman sevgisi ve bilincinin artırılmasına daha çok yarar sağlanacaktır.

Ormanların korunması, geliştirilmesi ve alanlarının genişletilmesine ilişkin Anayasal görev 6831 sayılı Orman Kanunu gereği OGM’ye verilmiştir ve bu görevleri yerine getirebilmek için kuruma her yıl bütçe ayrılmaktadır. Bunun yanında “Geleceğe nefes” kampanyası kapsamında toplanan bağışların orman ekosistemlerimizin artmasını sağlayacak şekilde öncelikle yeni orman tesisi çalışmalarında kullanılması gerekmektedir. Tartışmalara meydan verilmemesi için de bağışlarla oluşan kaynağın ve harcamaların şeffaf bir şekilde kamuoyuyla paylaşılması son derece önemlidir.

Türkiye Ormancılar Derneği olarak;

Fidan dikmek gibi kutsal bir görevin siyasallaştırılmaması gerektiğini, ormancılıkta toprakla buluşturulan fidan sayısının değil, ormanlaştırılan alan miktarının önemli olduğunu, fidan sayısı üzerinden yapılan tartışmaların da mesleğimize zarar verdiğini düşünüyoruz. Ülkemizin ormanlarını gerek bu değerli varlığımızı yok eden maden ve enerji şirketleri ile ormanlara zarar veren tüm diğer etkenlere karşı koruyan, gerekse fidan diktirerek orman varlığına katkı sağlamak isteyen herkese minnettar olduğumuzun bilinmesini isteriz.

KAMUOYUNA SAYGI İLE DUYURULUR.
08.11.2020

22.08.2020 TARİHİNDE GİRESUN'DA MEYDANA GELEN SEL FELAKETİYLE İLGİLİ TEKNİK RAPOR

1. GİRİŞ

Türkiye Ormancılar Derneği Merkez Yönetim Kurulunun 24.08.2020 Tarih ve 60.2 sayılı kararı ile TOD Giresun Temsilci Orman Yüksek Mühendisi Vural Aktaş ve TOD Üyesi Orman Yüksek Mühendisi Ali Kemal Günaydın sel bölgesinde incelemelerde bulunmaları ve konu ile ilgili teknik rapor düzenlemeleri için görevlendirilmişlerdir.

Mahallinde yapılan inceleme, görüşme ve tespitler sonucu bu rapor düzenlenmiştir.

2. İNCELEME

2.1. Giresun İli ve İlçelerinde 22.08.2020 günü meydana gelen sel felaketine neden olan yağış miktarı Meteoroloji Genel Müdürlüğü ölçümlerine göre; 24 saatte Giresun Şehir merkezine 48,2 mm, yüksek rakımlı yerleşim bölgelerinde 100 mm' den fazla olarak ölçülmüştür. Bölgede ölçülen en yüksek yağışlar Yağlıdere'de

136,2 mm, Çanakçı da 120,6 mm, Dereli Kümbet Yaylasında 53,3 mm'dir ölçülmüştür. Bu da yağışların değişik dere havzalarına farklı miktarlarda yağdığını göstermektedir. Bu yağışlar ortalama değerler olup, günün farklı saatlerinde aşırı derecede arttığı ve azaldığı kaydedilmiştir.

2.2. Giresun İlinde sel felaketinin yaşandığı Batlama, Aksu, Yağlıdere ve Harşit Derelerinin su toplanma havzalarında incelemeler yapılmıştır. Bu derelerin havzalarında çok dik yamaçlı (Yamaç meyilleri ortalama %80-90) irili ufaklı çok sayıda yan derelerin olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Bu havzalarda en çok 600-700 m. rakımlara kadar olması gereken fındık tarımının zaman içinde ormanlarda yapılan açma, yerleşme ve tahribatlar sonucu 1000-1200 m. rakımlara kadar çıktığı görülmüştür.

Bu fındık bahçeleri tesis edilirken dik yamaçlarda her hangi bir teraslama işleminin yapılmadığı, aşırı yağışlarda süratle yüzeysel akışa geçen yağmur sularını drene ederek yan derelere aktaracak drenaj ve derivasyon hendeklerinin olmadığı görülmüştür.

Ayrıca fındık bahçelerinin imarı işlemlerinde çıkarılan dal ve sürgünlerin arazideki çukurluklara, ya da dere içlerine taşınarak yığıldığı, bu artıkların diğer rusubatla birlikte yağmur suları ile sürüklenerek menfezleri tıkağı tespit edilmiştir.

2.4. Yöredeki devlet ormanlarının, sel ve taşkınlara sebep olacak aşırı yağış durumu dikkate alınarak çoğunlukla muhafaza ormanı olarak planlanma-

sı gerekirken üretim ağırlıklı olarak planlandığı, yıl içerisindeki üretim tertiplerini karşılayabilmek için de muhafaza ormanı olarak ayrılan sahalarda da bilahare plan değişiklikleri yapılmaktadır.

Bilindiği üzere son yıllarda Türkiye genelinde odun üretimi 2-2,5 misli arttırılmıştır. Bu artışın yansımaları yörede meydana gelen sel felaketi etkisinin artmasında açık bir şekilde görülmüştür.

Devlet ormanlarında yapılan aşırı odun üretimi nedeniyle ormanların kapalılık dereceleri düşürülmüş, bu da ormanların su tutma kapasitesini azaltmış ve özellikle yağın yağmur sularının ağaç tepeleri yerine doğrudan toprağa şiddetli bir şekilde düşmesine yol açmıştır.

Bu durum da suyun hem toprak erozyonuna hem de yüksek oranda yüzeysel akışa geçmesine neden olmuştur.

2.5. Son yıllarda söz konusu sel dereleri üzerinde çok sayıda HES (Hidroelektrik Santrali) inşa edilmiştir. Giresun genelinde 38 adet faal ve 7 adet de inşaatı devam eden HES olduğu bilinmektedir.

Bu HES'lerin yapımına izin verilirken düzenlenen ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) raporlarının yeterli bilimsel verilere dayanmadığı, bu raporların bağımsız uzmanlarca hazırlanmadığı, HES'lerin yapımına karşı çıkan yöre halkının itirazları

nın dikkate alınmadığı anlaşılmıştır.

HES'lerin inşası ve bu HES'ler için açılan ulaşım yolları ile üretilen enerjinin enterkonekte sisteme aktarılması için yapılan enerji nakil hatlarının geçtiği orman alanlarındaki ağaçların kesilmesi ile orman alanlarının daraltıldığı ve tahrip edildiği, bu inşaatlardan çıkan hafriyat, moloz, ağaç kök ve dallarının yamaçlardan aşağı atıldığı, bunların dere yataklarında birikerek sel durumunda sularla sürüklenip menfez ve köprülerin tıkanmasına ve taşkınlarla yerleşim alanlarının zarar görmesine sebep olduğu anlaşılmıştır.

Ayrıca son sel felaketinde bazı HES'lerin tahrip olduğu, bazılarının aşırı suyu tahliye için kapaklarını açtığı, bunun da derelerin debisini artırarak suyun tahribatını tetiklediği anlaşılmıştır.

2.6. Dereli İlçesi-Aksu Çayı, Yağlıdere İlçesi-Yağlıdere Çayı ve Doğankent İlçesi ise Harşit Çayının kenarlarında yapılaşmıştır. Dar vadilerde kurulan bu ilçeler, arsa üretebilmek amacıyla içinden akan dereleri ıslah çalışması adı altında taş duvarlar ve beton perdelerle kanala alarak aktif su yatakları daraltılmıştır. Ortaya çıkan eski aktif su yataklarındaki arazilerde, bir kısmı kaçak ve bir kısmı da yerel yönetimlerce yapılan imar planları ile yapılaşmaya izin verilmiştir. Bu alanlarda yapılan çok katlı binalarla rant elde edildiği anlaşılmaktadır. Bu eski aktif dere yataklarına bazı kamu binalarının da yapılmış olduğu görülmüştür. Kaçak binalar, zaman zaman çıkan imar afları ile yasallaştırılmış, bunun da kaçak yapılaşmayı teşvik ettiği aşikardır.

Sel felaketinde yıkılan 17 adet ve hasar gören 369 adet

binanın bu eski aktif dere yataklarında olduğu görülmüştür. AFAD tarafından hasar tespit çalışmaları devam etmektedir. Peyderpey dere yataklarındaki diğer riskli binaların da yıkımı için kararlar verilip sahiplerine tebliğ edildiği, bu binaların boşaltılmasının istendiğine incelememiz sırasında tanık olunmuştur.

2.7. Yörede, gerek Karayolları Genel Müdürlüğü ve gerekse yerel yönetimlerce yapılan yeni yol inşaatları ve eski yolların genişletilmesi ile güzergâh ıslahı çalışmaları sırasında yer yer yine orman alanları tahrip edilmektedir. Dik yamaçlara sahip bu yol güzergâhlarında yüksekliği yer yer 15-20 m.' ye ulaşan şevler olduğu, bu şevlerin heyelanlarla akmasını önlemek için metrelerce uzunluğunda ve yüksekliğinde istinat duvarları inşa edildiği görülmüştür. Bu yol inşaatları sırasında çıkan hafriyatın dere yataklarına atılması nedeniyle dere yataklarının daraltılmış olduğu görülmüştür.

Bu yolları kesen yan dereler üzerinde inşa edilen menfez ve köprü gibi sanat yapılarının bu havzalar için yapılması gereken debuşe (suyun geçtiği kesit) hesaplarının doğru yapılmadığı kanaatine varılmıştır. Bu inşaatlardaki mühendislik ve inşaat hataları nedeniyle taşınan rusubat menfezlerin ve köprülerin tıkanmasına, bir kısmının yıkılmasına, bir kıs-

mının da hasar görmesine sebep olmuştur. Bunun da sel ve taşkın felaketinde mal ve can kayıplarını arttırdığı anlaşılmıştır.

Tirebolu- Doğan kent karayolunda sel sularının tahribatı ile çöken menfeze bir jandarma aracı düşerek 5 asker ile bir iş makinası operatörü sel sularına kapılarak

şehit olmuşlardır. Bu menfezin altının oyulduğu, her an yıkılıp bir kazaya neden olacağını gören bir Giresun İl Genel Meclis üyesi bu durumu yazılı olarak bildirmesine rağmen herhangi bir önlem alınmadığı öğrenilmiştir.

2.8. Dereli, Yağlıdere ve Doğan kent İlçelerinde meydana

gelen sel felaketinde; 5'i asker 11 kişi hayatını kaybetmiş, sel sonrası kayıp olan 4 kişiyi arama çalışmalarına ise bu rapor hazırlandığında devam edilmekteydi. Hasar tespit çalışmaları devam ettiğinden, yıkılan bina ve hasar gören binalar ile daha sonra yıkımına karar verilen binalar ve vatandaşların uğradığı maddi zararların net miktarları ancak bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkacaktır.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sel bölgesinde ulaşabildiğimiz yerlerde yaptığımız görüşme, inceleme ve tespitlerimiz sonucu aşağıdaki değerlendirmeler yapılmıştır.

Doğa dinamik olup, sürekli bir değişim içindedir. Doğanın değişimi kendi iç dengeleri ile uzun sürelerde gerçekleşmektedir. Ancak son 30-40 senede sanayileşme ve rant elde etme nedeniyle doğada yapılan bilimden uzak olumsuz

müdahaleler sonucu doğal denge, insanlar ve diğer canlılar aleyhine süratle bozulmuştur. İklim değişikliği, sıcaklık ve yağış değişimleri ile kendisini göstermektedir. Bu nedenle zaman zaman meydana gelen aşırı sağanak yağışlar heyelan, taşkın ve sel felaketlerine neden olmaktadır.

Bu doğa katliamları ve tahribatları devam ettikçe, kentlerimiz rantsal yapılaşmaları sonucu beton ve asfalt ekonomisine teslim edildikçe, bu taşkın ve sel felaketleri bundan sonra da yaşanacaktır. Tespitlerimize göre Giresun'da yaşanan felaketin suçlusu sadece aşırı yağışlar değildir; asıl suçlu bilimsel yaklaşımlara aykırı bir şekilde gerçekleşen yanlış arazi kullanımıdır. "Doğa bir gün gelir kendisinden alınan geri alır" sözünün canlı ve acı bir tecrübesi olmuştur.

Giresun'da 22.08.2020 tarihinde yaşanan bu acı tecrübe bir afete dönüşerek can ve mal kayıplarına neden olmuştur.

3.1. Bu felaketin nedenleri incelendiğinde;

- 3.1.1. Rant uğruna hemen hemen tüm dereler üzerinde yapılan HES'ler, çıkan pasa ve hafriyat ile bitki artıklarının dere yataklarına doldurulması,
- 3.1.2. Fındık tarımının ormanlar aleyhine kontrolsüz yapılması ve genişlemesi,
- 3.1.3. Yerleşim alanlarının daraltılan aktif dere yataklarında ve hemen kenarlarında inşa edilmesi, bu rantsal yapılaşmanın yanlış imar planları ve affedilen kaçak yapıların dere yataklarında yoğunlaşması, bunlara göz yumulması,
- 3.1.4. Yol inşaatlarında meydana çıkan dik şevler ve yol yapımı sırasındaki hafriyatların dere yataklarına dökülmesi, menfez ve köprülerin yapımındaki mühendislik ve inşaat hataları, bu yolların asfalt veya betonla kaplanması, dik ve çok meyilli yamaçlarda yüzeysel su akışını engelleyecek her hangi bir uygulamanın olmayışı,
- 3.1.5. Ormanların aşırı derecede tahribi, devlet ormanlarında yapılan planlamanın üretim ağırlıklı olması, yeterli miktarda muhafaza ormanı ayrılmayışı,
- 3.1.6. Ayrıca iklim değişikliği ile yağışların düzensizleşmesi gibi daha birçok

nedenlerle bu sel felaketi kaçınılmaz olmuştur.

Sel felaketinde en çok tahribat Dereli İlçesinde olmuştur. Burada Aksu ana deresinin Akkaya Köyü havzasından gelen yan kolu üzerinde ilçe girişindeki menfezin gelen rüsubatla tıkanması sonucu taşan sel sularının getirdiği taş, kaya, toprak, ağaç kökleri ve dalları şehir içindeki binaların, yolların yıkılması ve tahribine neden olmuştur. Çok sayıda işyeri ve konutlar sel suları altında kalmıştır.

3.2. Bu tip felaketlerin bundan sonra da yaşanabileceği dikkate alınarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

3.2.1. Söz konusu su havzalarının, havza bazında yapılacak entegre planlamalarla ıslahı gerekmektedir. Alınacak önlemlerin vatandaşlara, ekonomik ve teknik gücü yeterli olmayan yerel yönetimlere bırakılamayacağı, bu havzaların ıslahı için alınacak önlemlerin merkezi yönetimce tahsis edilecek kaynaklarla, bilime ve tekniğe uygun planlamalarla yapılabilmesi öngörülmektedir.

3.2.2. Kentleşmenin ve yerleşimin aktif dere yataklarından uzak sağlam zeminlerde yapılması, dere yataklarındaki riskli binaların sahipleri mağdur edilmeden yıkılması, dere yataklarının doğal mecralarının korunması gereklidir.

3.2.3. Orta ve Doğu Karadeniz genelinde HES yapılmasına son verilmeli, mevcut HES'lerin incelenerek riskli görülenler durdurulmalı ya da HES'in tahrip ettiği doğal alanlar onarılmalıdır.

3.2.4. Maden ve taş ocakları ile bu havzalarda inşa edilmesi düşünülen HES vd. tüm işler için düzenlenecek ÇED raporlarının tarafsız uzman kişilerce yapılması ve kamu tarafından denetlenmesi zorunlu olmalıdır.

3.2.5. Yamaç arazilerde yapılacak yolların viyadük ve tünel ağırlıklı projelendirilmesi ve inşası, çıkan hafriyatın dere yataklarına atılmaması, sanat yapılarının iklim değişikliği de göz önünde bulundurularak heyelan, sel gibi doğal afetler ile dere havzalarının periyodik su

durumlarına ait hesapların iyi ve doğru yapılması, mevcut sanat yapılarının yeniden incelenerek tekniğine uygun olmayanlarının ıslah edilmesi gereklidir.

3.2.6. Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesindeki devlet ormanlarının amenajman ve uygulama planları yeniden değerlendirilmeli, muhafaza ormanlarının sayısı ve alanlarının artırılması ve bu muhafaza ormanlarında üretim yapılmaması gereklidir.

KAMUOYUNA SAYGI İLE DUYURULUR.

22 Ağustos 2020 Giresun/Dereli Sel/ Taşkın ve Heyelanının Düşündürdükleri

TURHAN GÜNAY¹

*“Su, çetin bir hasımdır.
Bütün hataları keşfetmesini bilir
ve en küçük hatayı pahalı
bir şekilde ödetir”*

J. Chailey
(Erozyon konusunda ABD’li uzman)

*“Doğaya karşı işlenen suçun öcü,
insan adaletinden daha zorlu olur”*

F. Dostoyevski

¹İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi 1960 mezunu. Eskişehir Orman Toprak Laboratuvarı’nın kurucu (1963) 2. elemanı ve 36 yıllık emektarı. Orman Toprak Laboratuvarı’nı Orman Toprak ve Ekoloji Araştırma Enstitüsü’ne dönüştüren bakanlık yetkilisi -1999-, Orman Bakanlığı Emekli Müsteşarı

Türkiye’nin eski (!) seçkin lise-
lerinden biri olan Trabzon Lisesi
1955 mezunuyum ve her zaman
da üzerimizde büyük emekle-
ri olan hocalarımızı sevgi/saygı
ve rahmetle anarak bu liseden
mezun olmuş olmanın gururu-
nu yaşıyorum. Dolayısıyla Orman
Toprak Laboratuvarı’nı faaliye-
te geçirmemizin (1964) hemen
ertesinde Samsun/Gelemen Or-
man Fidanlığı (o yıllarda İzmit’e
bağlı Kavakçılık Araştırma İstas-
yonu idi) etüdü, Terme/Gölardı
bataklık sahasının -ki Avrupa ve
Orta Doğu’nun 1500 hektarlık en
geniş kavak plantasyon sahası
olacaktı ve kısmen de olmuştu-
uygulamalara yön vermek üze-
re toprak haritasının çıkarılması
(bu arada bu çalışmayı birlikte
yürüttüğümüz İzmit Kavakçı-
lık Araştırma Enstitüsü Toprak
Bölümü Başkanı Dr. İsmail H.
Tunçkale’yi rahmetle anıyorum;
bir arazi etüdü sırasında rahat-
sızlanmış ve vefat etmişti), bir-
kaç kez yeniden etüt etme du-
rumunda kaldığım Murgul (yeni
adı Göktaş) Bakır Fabrikası’nın

çevre ormanlarına verdiği zararların etüdü ve özellikle de Doğu Karadeniz'e bölgesel/merkezi özellikte alt kuşakta bir veya iki fidanlığın kuruluşu için hemen her 1-2 yılda bir bu bölgeye seyahat etmek durumunda kalmış -nitekim bu seyahat ve çabalar sonucu Trabzon/Of-İyidere ile Ordu fidanlıkları kurulmuştu -ve bu ve benzeri daha nice seyahatimde Doğu Karadeniz'i yakından tanıma olanağı elde etmiştim; ayrıca her seyahatim de benim için bir zevk oluyordu.

Burada hemen işaret etmek isterim ki, henüz lise öğrencisi iken 1954 yılında Temmuz'un ilk haftasında Çaykara'lı bir yakın sınıf arkadaşımın (rahmetle anıyorum; Yusuf Ziya Günaydın)

“haydi, sen de geliyorsun!..”

demesi üzerine kardeşi ile birlikte üç arkadaş **“gıslavet”**lerimizi ayağımıza çekerek otobüsle Çaykara'ya, kumanyamızı da alarak oradan derenin sol yamacını izleyerek orman içinden 25-30 km ileride hemen gölün kenarındaki jandarma karakolunda geceyi misafir olarak geçirmiş, ertesi sabah kahvaltıdan sonra yoğun ladin ormanı içinden yamaçları tırmanarak öğleden sonra orman sınırının üzerinde yer alan köyleri Haldizen'e bitkin bir halde varmıştık. Orada unutulmaz 10 gün geçirmiş, buz gibi derelerde ellerimizle alabalık tutmuştuk... İşte o yıllarda, geceyi geçirdiğimiz küçücük karakol binası -ki o da ileride en uçtaydı- ve Uzungöl'ün çevresinde beride hemen yamaçta yer alan eski adıyla Şarah Köyü dışında en ufak bir yerleşim yoktu. Şimdilerde ise gölün etrafında insandan ve yapılaşmalar-

dan adım atacak yer kalmamış gibi...

Üç anımız

Yukarıda işaret ettiğim Murgul seyahatlerimin birinde -herhalde 2. seyahatimdi; Ankara'dan Şube Müdürleri Lütfü Yıldırım, Bekir Ceyhan, ben ve Trabzon Araştırma Müdürlüğü'nden Mahir Küçük'ten oluşan bir heyet olarak- bir sonbahar günü Murgul'a 1,5 km kadar yaklaştığımız sırada yağış sonrası yamaçtan büyük bir heyelanın yolu kapattığını ve dereye kadar da indiğini görmüş, mecburen çantaları alarak yamaca tırmanmış ve heyelanın üst kesimlerinden dolaşarak yola inmiş ve bizi bekleyen bir araçla Murgul'a ulaşmıştık.

1980'li yılların başlarında Artvin Orman Bölge Müdürlüğü'nde düzenlenen bir silvikültür seminerinden dönerken bir süre önce gerçekleşen yerel seçim sonrası Rize Belediye Başkanlığı koltuğuna oturduğunu öğrendiğimiz meslektaşımızı ziyaret etmek ve kutlamak için (meslektaşımın ismini hatırlayamadığım için özür diliyorum) birkaç arkadaş hemen çarşı içerisindeki Belediye Başkanlığı binasına uğramış, sekreter hanımdan **“Başkan Bey yoldalar, -Trabzon havaa-lanına biraz önce inmiş- yarım saate kadar burada olurlar!”** deyince biraz beklemiş, ancak bir süre sonra **“yolumuz uzun!”** diyerek selam ve iyi dileklerimizi bırakarak belediyeden ayrılmıştık. Binaya girerken yağmur yağıyordu. Aşağı inip kaldırıma çıkınca ben gayriihtiyari arkadaşlara dönerek **“hala yağıyor!”** deyince, hemen yanı başımız-

da koca bir şemsiyenin altında duran 14-15 yaşlarındaki genç, herhalde benim bu sözümü işitmiş olacak ki, şemsiyesinin altından kafasını hafifçe uzatarak tatlı Karadenizli/Rizeli şivesiyle, **“Beyim, ne zaman duruy ki?”** deyşi bizi kahkahalara boğmuş, Artvin seminerinden bizlere (3-4 arkadaş) güzel bir anı olarak kalmıştı.

Bu kez 21/24 Haziran 1988 tarihleri arasında Trabzon'da düzenlenen bir diğer silvikültür seminerine katılmış, yine meslektaşlarla bir araya gelmiştik. İlk gün büroda (toplantı salonunda) sunumlar yapılmış, 2.gün Maçka'da Sümela Vadisi'nin (!) yukarı kesimlerinde sabah saat 9:00'da ilk tatbikat noktasında yaşlı bir ladin meşceresi altında sunum başlamıştı ki, bizimle birlikte yağmur da başlamıştı. Çoğumuz tedbirli/pardösü ve şemsiyeliydik. Ancak gittikçe hız kazanan yağmura fazla dayanamamış, nihayet saat 11:00 civarında Maçka İşletmesi'ne dönerek işletmenin en üst katındaki salonda sunum ve tartışmalara devam etme durumunda kalmıştık. Ben pencere kenarında bir köşeye oturmuş, bir taraftan sunum ve tartışmaları dinliyor, bir taraftan da vadiye sicim gibi inen yağmuru endişe ile izleyerek, **“Böyle devam ederse, yine bir felaket kapıda!”** diyordum. Yağmur aynı şiddette tüm gün devam etmişti.

3. günün programı Zigana'nın arka yamaçlarında Torul'un üst kesimlerinde bir sarıçam ormanında idi. Yağmur hafiflemişti ama yine de çisenti halinde devam ediyordu. Trabzon'dan on

Yaşanan, büyük ölçekte ve ağır can kayıplı “klasik” bir Doğu Karadeniz heyelan olayı idi.

kadar arazi araçlarıyla vakitlice hareket edilmiş, yeni Trabzon-Zigana yolu tam açılmamış olmakla birlikte bazı geçişlere kontrollü izin veriliyordu. Dolayısıyla bu ham yolu takiben Torul’a ve programda yer alan seminer noktasına varmıştık. Esasen ham Trabzon-Zigana yolundan gelirken yamaçlardan ince şelaleler halinde akan sızıntılardan ve taş/kaya yuvarlanmalarından hayli tedirgin olmuş, şoförümüze devamlı bir şekilde **“Aman! Yamaçtan uzak duralım, aman dikkat!”** deme durumunda kalmıştım.

Genelde o gün de yağışlı geçmiş, Torul’daki -seminer noktasındaki- değerlendirme ve tartışmalar da yağmur ve şemsiye altında gerçekleştirilmiş, saat 15:00’e doğru dönüşe karar verilirken, arkadaşlara, **“Beyler, bu yol -geldiğimiz ham yolu ve halen çalışan eski Trabzon-Zigana yolunu da kastederek- bana güven vermiyor, gelin Kalınçam-Tonya orman yolu üzerinden Trabzon’a dönelim, belki biraz yavaş gideceğiz ama güvenle gideriz, ne diyorsunuz?”** diyerek özellikle yolun son durumunu ilgili işletme müdürü ve işletme şefi arkadaşlardan olumlu cevabı alınca, aramızda bulunan Genel Müdür

Yardımcısı ve seminer yöneticisi Dr. Burhan Ceylan’ın da onayı ile ertesi gün (24 Haziran) Gümüşhane ve Torul İşletme Müdür ve Şeflerinin de katılımı ile Trabzon’da son bir toplantı yapıp öğleden sonra dağılmak üzere anlaşılmış ve güvenli bir şekilde Kalınçam-Konya üzerinden Trabzon’a dönülmüştü.

Ertesi gün (24 Haziran 1988) sabah kahvaltı sonrası toplantı saatimiz 09:00’u beklerken TV’de saat 08:35’de Maçka/Çatak’ta eski transit yolu üzerindeki Çeşme noktasında -ki Trabzon’dan Zigana’ya giderken tırmanış öncesi, Zigana’dan Trabzon’a gelirken de inişte genellikle bu Çeşme’de durulur, el/yüz yıkanır, doyuya su içilir ve soluklanılır- büyük bir heyelan olduğu ve muhtemelen can kaybı yaşandığı haberleri geçince bizler de büyük bir şok yaşamış, Gümüşhane ve Torul İşletme Müdürü ve şef arkadaşlardan bir haber alamayınca, **“arkadaşlar buraya gelmek için tam o saatte oradan geçerken bu heyelana onlar da yakalandı!”** diyerek ah-vah! etmeye başlamıştık. Son derece endişeli bekleyişten sonra saat 10:00 civarında arkadaşlar çıkıp gelince doğrusu büyük bir sevinç yaşamıştık. Arkadaşlar heyelan noktasına geldikleri zaman muhtemelen kısa bir süre önce heyelan olayının meydana geldiğini anlıyor ve hepsi o yörenin çocukları oldukları için üst yamaçlardan köy, mahalle, yayla vb. yollardan dolanarak bizlere gelmişlerdi.

Ben, Dr. Ceylan ve birkaç arkadaş atlayıp olay yerine gitmiştik, koca yamaç olduğu gibi yola ve

vadiye inmişti, neredeyse Değirmendere’nin önünde bir baraj oluşturmuştu. Avrupa’dan da ilk yardım ekibi gelmiş, canlı varsa onları kurtarma çabası içerisine girilmişti. Tam 65 can kaybı olmuş ve tek kurtulan olmamıştı.

Yaşanan, büyük ölçekte ve ağır can kayıplı **“klasik”** bir Doğu Karadeniz heyelan olayı idi. Killi toprak ve kayışat depolarınca zengin yamaç ufak kesintiler ve 24 saattir düşen yağışla iyice doygun hale gelmiş, en az 1 metre derinlikte m²’ye 1.000 kg kadar yük binince (toprağın özgül ağırlığı yaklaşık 1.55 gram/cm³’tür, killi bir toprağın doygunluk/satürasyon %’si %60-65’ler arasındadır; binen yük, hektar üzerinden verilirse 10.000 ton/ha’dır), o ağır yük, gevşek ayrıca **“süper satüre”** hale gelmiş yapısı ile %45-50’lerin üzerindeki eğimde daha fazla tutunamamış, yerçimine karşı koyamayarak eğim yönünde kayıp gelmiştir. 65 can kaybı, netice itibari ile bir çeşme başı ve bir soluklanma yeri için büyük bir rakamdır. Muhtemeldir ki, bu noktadaki yoğun (!) insan ve araç hareketi -dur/kalk anlamında- çıkış olaylarında olduğu gibi yamaç hareketini tetiklemiştir.

Evet! Doğu Karadeniz’de neler oluyor?

Bu soruyu esasen tüm Karadeniz Bölgesi için sormamız herhalde daha doğru olacaktır. Evet, Doğu Karadeniz’de sel/taşkın ve heyelan olayları artık bir **“klasik”** olarak daha sık bir şekilde yaşanmakla birlikte, Orta ve Batı Karadeniz’de de benzer olaylar hemen hiç eksik olmamaktadır.

Biraz gerilere gidersek: 1 Ağustos 1955 Zonguldak'a 24 saat içerisinde bir **"yağış fırtınası"** halinde 438.8 mm yağış düştüğünü -ki bu değer Türkiye'nin 3-4 max. yağış değerlerinden biridir- görüyoruz. Kokaksu üzerinden gelen sel/taşkın suları çarşı başta olmak üzere neredeyse Zonguldak'ı tümüyle denize sürüklemiş, bazı can kayıpları ile büyük zararlara neden olmuştur. O günden günümüze Yenice, Filyos Çayı, Devrek, Ereğli, Alaplı vb. vadilerde pek çok sel/taşkın ve kısmen heyelan olayları yaşanmıştır.

1985 yılında önceki sonbaharda başlayan yağışlı kış mevsiminden çıkılırken Zonguldak, Kastamonu ve Sinop illerimizde yaygın heyelan olayları ile karşılaşılıyordu. Heyelan, bu üç ilde toplam 256 köy ve mahalleyi etkilemiş, kitle hareketleri önemli kayma ve çatlamalara neden olmuştu. Bu yaygın olayda bir can kaybı yaşanmamış, sadece bazı binalarda kaymalar ve çatlaklar oluşmuş, yol ve arazilerde yarılmalar tespit edilmişti. Bu araziler Orman Genel Müdürlüğü'nün (OGM) emri ile tarafımdan etüt edilmiş, düzenlenen rapor makama sunulmuştu. Olay, bu bölgede yaygın olan **"fış"** yapıların killi katmanlarının ıslanıp şişmesi ve kaygan zeminleri oluşturmamasından kaynaklanmakta idi: Heyelanların, ormanca zengin bu bölgede açma ile edinilmiş ve tarıma dönüştürülmüş arazilerde -istisnasız bir şekilde- yaşanmakta olduğunu da açık bir şekilde görmüştüm.

19/21 Mayıs 1998 tarihleri arasında Batı Karadeniz'de en ba-

Fotoğraf 1: Fotoğraf, Kastamonu/Abana-Bozkurt'da yamaçtaki heyelan üzerine yükselmiş olan deniz tabanını göstermektedir. Koyu renkli görüntüler kurumuş yosunlardır (Günay, 2006) (Foto: T. Günay).

tıda Büyük Melen Çayı (Düzce/Efteni), Yığılca/Karadere, Bolu/Yukarı Filyos Çayı, Alaplı, Ereğli, Filyos Çayı ve onun yukarı kolları olan Devrek, Yenice, Karabük ve en doğuda Bartın havzalarında yaşanan ve büyük can ve mal kayıplarına neden olan -33 can kaybı, 1998 rakamı ile yaklaşık 300 trilyon TL maddi zarar- yaygın sel/taşkın ve heyelan olayları dikkat çekicidir. Bu felaketten en çok etkilenen Bartın Havzasında Bartın Çayı 12,5 metre kotuna kadar yükselmiş, ilin %80'i sular altında kalmış, taşkın suları denizle birleşerek insanların bir kısmı denizden müdahale ile botlarla kurtarılmıştır.

Bölgede Mayıs ayının genelinde yağışlı geçmesi, toprakların iyice doymuş hale gelmesine, özellikle 19/21 ve kısmen de 22 Mayıs tarihleri arasında düşen toplam 109.1 mm (Devrek kesimi) ile 198.8 mm (Alaplı kesimi) arasında değişen şiddetli (erozif karakterde) yağışların kısa sürede yüzeysel akışa geçmesi ve sonuçta büyük ölçekte sel ve taşkınlara, dik meyillerde de heyelanlara neden olmuştur. Bizim

de Orman Bakanlığı ve TMMOB/Orman Mühendisleri Odası (OMO) adına katılarak bir Heyet (Bilim Kurulu) olarak yaptığımız incelemelerde, özellikle ormanla kaplı arazilerin hiç birinde bir heyelan olayı görülmezken, ormanın kaldırılması ve herhangi bir toprak koruma önlemi alınmaksızın tarımın yapıldığı tüm yamaç arazilerin hemen hepsinde yaygın heyelan ve kopma/yırtılma olaylarının yaşandığı tespit edilmişti (Kurul, Eskişehir Orman Toprak Laboratuvar Müdürü Turhan Günay, İ.Ü. Orman Fakültesi'nden Prof.Dr. Ertuğrul Görecelioğlu (rahmetle anıyorum), Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi'nden Araş.Gör. Necmi Aksoy, Yard.Doç. Refik Karagül, Orman Bakanlığı Araştırma Enstitüsü'nden Mehmet Ali Başaran'dan oluşmuş idi).

Bu çalışma sonucu oluşturulan Bilim Kurulu Raporu OMO tarafından bir kitapçık halinde bastırılmış, konu aynı yıl (1998) Eylül'ünde Bartın'da taşkın felaketinin yaşandığı diğer il, ilçe valisi ve kaymakamları ve belediye başkanları, üniversite ve

Fotoğraf 2: Bartın Çayı/Emirler Havzası en üst kesimlerinde arazi kullanımından çarpıcı bir görüntü. Ormanla örtülü alanlarda en ufak bir erozyon, heyelan vb. bir olumsuzluk görülmezken, ormandan kazanılmış -hem de bu eğimde- tarım arazilerinde çok yoğun yırtılmalar/oyuntu ve heyelanlar görülmekte idi (Günay, 2006) (Foto: T. Günay).

fakültelerden bilim insanları ve çeşitli kurum yetkilileri ve medyanın katılımı ile oluşan topluluk huzurunda tarafımızdan yapılan sunum ve tartışmalarda, yaşanan acı olayların temelinde ormansızlaşma ve yanlış arazi kullanımlarının yattığının altı çizilmiştir.

Batı ve Orta Karadeniz için yukarıda verilen bu dikkat çekici olayların öncesinde ve günümüze kadar sonrasında daha pek çok küçük büyük sel/taşkın ve heyelan olayının yaşandığı bilinmektedir. Daha dün gibi (17 Temmuz 2019) Düzce’de yine bir sel/taşkın olayı yaşanmış, gece boyunca düşen yağış (176 kg/m²/dir) 7 can ve büyük mal kaybına neden olmuştur. Samsun/Salıpazarı’na 23 Ağustos 2019’da düşen şiddetli bir yağış neredeyse ilçeyi **“yutmuş”**tur; 1 ölü ve büyük maddi kayıpla karşılaşmıştır. Benzer bir olay, 22.08.2020 tarihinde, yine Samsun’un Çarşamba-halk türküsündeki **“Çarşambayı sel aldı!”**

deyişi herhalde boşuna söylenmemiş- Salıpazarı ve Terme ilçelerini perişan etmiştir.

Doğu Karadeniz’e gelirsek: Bu bölgenin, sel/taşkın ve heyelan olaylarını çok daha sık bir şekilde yaşadığını ve daha büyük can ve mal kayıplarıyla karşılaştığını görmekteyiz. Bu bölgede sadece 17 Temmuz 1971 - 20 Haziran 1990 tarihleri arasında 43 mm/1saat ile 171.3 mm/24 saat arasında değişen yağış intensiteleri ile 40 ana derecede, bazılarında 10bin yılı aşan **“tekerrür”** sayısı ile 13 adet önemli sel/taşkın ve aynı ölçekte heyelan olayı yaşanmıştır. 1945-1990 yılları arasında Türkiye’de gözlenen taşkınların %40’a yakın bir kısmı -ki bunun da büyük bir bölümü Doğu Karadeniz’de yer almaktadır- Karadeniz Bölgesi’nde meydana gelmiştir. Keza, bu bölgede oluşan 264 adet taşkınının 219 adedinin (%83), bu bölge için karakteristik olan orografik ve konvektif yağışlara bağlı olarak ilkbahar ve yaz aylarında mey-

dana geldiği görülmektedir (Kulga, 1991).

5/8 Temmuz 1929’da Trabzon/Of ve Sürmene’de şiddetli yağış ve ardından gelen sel/taşkın ve heyelanlar sonucu, bu coğrafyanın en ağır felaketi (146 can kaybı ve çok büyük maddi zarar) yaşanmıştır. Daha sonraları Mayıs 1959’da yine Trabzon/Çaykara’da (45 can kaybı), yukarıda verilen Maçka/Çatak heyelanında (65 can kaybı) 7 Ağustos 1988’de Trabzon/Köprübaşı ve Beşköy’de (60 can kaybı), 19 Haziran 1991’de Trabzon’da (57 can kaybı), 4.7.1997’de Giresun/Espiye’de (5 can kaybı).. vb ve dolayısıyla büyük maddi zararların da yaşandığı felaketlerle karşılaşmıştır. Hemen yakınlar gelirsek, 3 Ağustos 2018’de Ordu merkezi ile Ünye, Fatsa ve Perşembe ilçelerinin 80 mm/m² yağış sonucu 7 yaralı, büyük maddi kayıplı bir diğer sel/taşkın ve heyelan olayı ile karşılaştıkları görülmektedir.

Bir diğer **“merkez”** Rize ve çevresine gelirsek: 1973-2010 yılları arasında Rize ve çevresinde- Rize merkezi, ilçeleri, bir diğer ifade ile Rize’nin Karadeniz’e açılan tüm vadi ve dere boylarında ve sahil şeridi boyunca- toplamda hepsi de ölümlü ve yıkıcı olan belli başlı 15 adet sel/taşkın ve heyelan olayı yaşanmıştır. En büyük can kaybı 19.07.1983 Pazar ve Fındıklı (can kaybı:26) ile 23/24.07.2002’de Taşlıdere ve Güneysu (can kaybı:32)’da olmuş, tüm bu olaylarda toplam 122 can kaybedilmiş, maddi kayıplar da çok büyük boyutlara ulaşmıştır. (Yüksel, 2011). Maalessen bu acı ve **“ders alınması”**

gereken (!) olaylar geçmişten günümüze nasıl tekrar ederek gelmiş ise, bundan sonra da aynen tekrar edeceği açıktır (!). Dolayısıyla, 22 Ağustos 2020'de Giresun/Dereli'de yaşanan -yine de ağzımızı hayra açalım!...- büyük sel/taşkın ve felaketi de ne ilk ne de sondur (!).

Rize ve Trabzon'dan sonra bu olaylar yönünden 3. merkez olarak Giresun'un kabul edebiliriz. Doğu Karadeniz'in doğu kanadında yer alan Giresun'da, güneyindeki 2000/2500-3300 metre yükseltilere sahip Giresun Dağlarının kuzeye bakan yamaçlarından kopup gelen Sümela, Pazarsuyu, Dereli, Aksu Çayı, Yağlıdere, Özlüce Çayı ve Doğankent/Çayı gibi havzalar ve bu havzalara düşen ve çoğu kez uzun süreli ve şiddetli yağış fırtınalarının etkisi altında bulunmaktadır.

1956-1981 yılları arasında değişik havzalarda yaşanan 8 adet sel/taşkın ve heyelan olaylarında 8 can kaybedilmiş, büyük maddi zararlarla karşılaşmıştır. Temmuz 1965'te Aksu Çayı, Yağlıdere ve Gelevera derelerinin taşması sonucu Tirebolu- Espiye karayolu yıkılan köprü nedeniyle -dolayısıyla Trabzon-Samsun yolu-kapanmış, Orman İşletmesine ait tomruklar denize sürüklenmiş, insanlar ev damlarına çıkarak ve ağaçlara tırmanarak canlarını kurtarmışlar, Giresun ve çevresinde fındık ürünü neredeyse tümüyle zarar görmüştür. Aynı dönem içerisinde bu sel/taşkınlarla birlikte başta Şebinkarahisar olmak üzere (toplamda 110 heyelan) Giresun ilçeleri dahilinde pek çok köy ve

Felaket sonrası Dereli'ye giden Tarım ve Orman Bakanı, "Bu felaketler ilk değil son da olmayacak!" demiştir.

yerleşim biriminde önemli heyelan olayları da yaşanmış, bazı yerleşim birimlerinin yerleri Bakanlar Kurulu Kararları ile değiştirilmiştir (Yadı, 2014). Daha sonra 1997'de Giresun ve yakın çevresini etkileyen (5 can kaybı), 2006'da yine Giresun (2 can kaybı), 2009'da Giresun/Bulancak (1 can kaybı), 2009'da Giresun (1 can kaybı), 2010'da Giresun/Dereli (1 can kaybı) ve Giresun/Yağlıdere -ki heyelan ağırlıklı bir olaydır iki can kaybı olmuştur- sel/taşkın ve heyelan olayları da yaşanmıştır. İlginçtir (!), tüm çabamıza karşın, 2011-2020 arası -22 Ağustos Dereli felaketine kadar- bu konu ile ilgili istatistik bir bilgiye ulaşamamıştır. Şüphesiz bu arada da yıkıcı sel/taşkın vb. felaketler yaşanmıştır.

Yağış intensitesi/yoğunluğu konusunda bir örnek verilmesi gerekirse: Giresun/Merkez'e 21 Temmuz 2009'da 154 kg/m², 24 Temmuz'da 95 kg/m², 27 Temmuz'da 157 kg/m² yağış düşmüştür. Böylece 7 günde m²'ye düşen toplam yağış miktarı 406 kg'ı (veya mm'yi), bulmaktadır ki, bu yağış bu bölge için son 60 yılın en yüksek yağışı olmaktadır. Dolayısıyla, bu yağış -ki Aksu Çayı, Süttaş, Küçükgüre ve Büyükgüre derelerinin taşmasına neden olmuş, şehrin ve yakın çevresinin alt yapılarını perişan ederek büyük zararlara neden olmuştur (Kadioğlu, 2012). Bu arada hemen şunu bir "not" olarak belirtmek isterim ki, Türki-

ye'nin iki en yüksek yağışı olan 1 Ağustos 1955'te Zonguldak'ta kaydedilen 438.8 mm'lik yağış neredeyse Zonguldak'ı tümü ile denize/limana dökcek derecede yıkıcı olmasına karşın, 11 Aralık 1971'de Antalya/Kemer'e düşen 469.9 mm'lik yağış çevreye en ufak bir zarar vermemiştir. Kemer'de havzanın tümü ormanlarla kaplı ve jeolojik temeli de kalker anakaya ve dolayısıyla karstik yapı oluşturduğundan bir zararla karşılaşılmazken; ormanlarını kaybetmiş ve arazi kullanımında her türlü çarpıklığın yaşandığı, doğal olarak jeolojik temelin de "fliş" ve onun kilce zengin katmanlarından oluşması nedeniyle -geçirgenliği zayıf yapı anlamında- Zonguldak havzasına düşen daha az miktardaki yağış büyük bir yıkıma neden olmuştur.

22 Ağustos 2020 Giresun/Dereli felaketinde; akşamüzeri başlayan sağanak yağış tüm gece boyunca devam ederek Dereli vadisinde 5'i hala kayıp (18 Eylül 2020 itibarıyla) 16 can kaybına ve büyük yıkımlara neden olmuştur. Havzaya 52 mm/m² yağış düşmüştür (!). O sıra Bulancak'a düşen yağış 82.7 mm/m², Yağlıdere'ye ise düşen 80.8 mm/m²'dir. Bir ifadeye göre, **"Ağustos'ta düşen yağışın 1,5 katı kadar yağış 135 mm/m², 24 saatte"** düşmüştür. Felaket sonrası Dereli'ye giden Tarım ve Orman Bakanı, **"Bu felaketler ilk değil son da olmayacak!"** demiştir.

Jeolojik temel, topoğrafya ve iklimden kaynaklanan duyarlılıklar

Toprak aşınımı/erozyon olayı, özellikle yamaç arazilerde orman ve mera gibi daimi bitki örtüsünün kaybı ile ortaya çıkan bir doğanın tahribi ve sonuçta doğal dengenin bozulması olayıdır. Buna aşağıda işaret edilecek yanlış arazi kullanımları da eklenince, sonuçta hemen her yamaç arazide veya havzada su rejiminin bozulduğu, en ufak bir yağıştan sonra bile yamaç ve derelerden seller geldiği, jeolojik temelin ve ilişkin diğer faktörlerin uygun olduğu koşullarda da heyelanlar ve çamur selleri ile karşılaşıldığı görülmektedir.

Coğrafi konum olarak bir **geçiş kuşağı** üzerinde yer alan ülkemizde genelde yarı kurak iklim koşulları hakim olduğundan, yağışlar da çoğunlukla eroziv ve yağış fırtınası şeklinde alınmaktadır. Sel/taşkın ve heyelanların ve de çamur sellerinin görüldüğü Karadeniz sahil şeridi ise Orta Avrupa üzerinde oluşan Azor yüksek basıncı ve Urallar, Hazar ve Basra üzerinde oluşan alçak basınç merkezleri ve bunların oluşturduğu cephe sistemlerinin etkisi altındadır. Karadeniz üzerinden geçerken nemlenen kuzeyli akışlar, sahil boyunca karşılaştıkları doğal engeller yani dağ ve tepeler zinciri yardımı ile orografik yağışlara dönüşmektedir. Yağışlara neden olan **“cephe”** sistemi ağırlıklı olarak Doğu Karadeniz üzerinde oluşmakta ve bu nedenle de bu kesim batıya nazaran, başta Rize kesimi olmak üzere, daha çok yağış almaktadır. Batı

Karadeniz’de oluşan cephe sisteminin ağırlığına da Zonguldak ve çevresi oluşturmaktadır. Aynı kuşakta konvektif/yükselmeye bağlı yağışların da özellikle ilkbahar ve yaz aylarında etkili olduğu görülmektedir (Kulga, 1991).

Bölgenin arazi ve jeolojik yapısına bir göz atılırsa, kıyı şeridi ve dere kenarlarındaki birkaç düzlük dışında yöre ve havzaların neredeyse tümü dik ve sarp eğimlerden oluştuğu, Türkiye genelinde bu dik ve sarp eğimli arazilerin oranı %78.7 iken, bu bölge için bu rakamın %99'lara ulaşmakta olduğu (Tunçdilek, 1969) görülmektedir. Jeolojik olarak da Doğu Karadeniz’de genelde bazalt + andezit + dasit + albit diyabaz + riyolit + granit/granodiyorit + tuf ve piroklastik malzemelerin oluşturduğu aglomera vb. volkanik fasieslerin yaygın olduğu, az da olsa fliş vb. tortul yapılara da rastlandığı bilinmektedir.

Kayaçların mineralojik özellikleri yanında arazinin yaşına, geçmişte ve günümüzdeki ılıman iklim koşulları, yüksek yağış ve yüksek vejetatif faaliyetlerin de etkisiyle kolay ve derince ayrışım gösteren karmaşık yapılar üzerinde kilce zengin toprakların geliştiği gözlemlenmektedir. Yüksek yağışlarla toprak gövdesinden sızan **“süspanse”** kil, üzerinde yer aldığı kaya bloğu ile kendi gövdesi arasında şişme ve büzülmeler sonucu parlak ve kaygan (**“slicken sides”**) bir zemin oluşturmakta, yağışlar bu hassas dengeyi bozarak toprakla birlikte kaya bloklarının da heyelan adı altında eğim

yönünde hareketlerine neden olmaktadır. Ayrıca killerdeki ıslanma/yumuşama kayma direncinin kohezyon direncinin ortadan kalkmasına neden olabilmektedir. Yağışlar nedeniyle bir yamaca binen yük konusuna yukarıda işaret edilmiş bulunmaktadır. Vadi tabanları ve dolayısıyla dere yatakları dar ve sığ olduğundan kısa ve uzun süreli şiddetli yağışları taşıyamamakta ve sonuçta yıkıcı sel/taşkın ve heyelan olayları ile karşılaşmaktadır.

Asıl sorun ormansızlaşma ve yanlış arazi kullanımlarından kaynaklanmakta

Sel/taşkın ve heyelan olaylarında; bu mekanizmayı tetikleyen/harekete geçiren etmen olarak şiddetli yağışlar görülmekte ise de bu doğru değildir. Yağış ve sel/taşkın verileri incelendiğinde 5-10 mm’lik kısa süreli sağanak bir yağış da 24 veya 48 saat vb. bir süre içerisinde alınan 100-150 mm’lik yağış fırtınası da önemli ve yıkıcı sel ve taşkınlara neden olabilmektedir. 19/20 Haziran 1990 günleri Trabzon- Giresun- Gümüşhane üçgeninde etkili olan büyük taşkın olayında en düşük yağış -ki Akçaabat Çarşısı’nı denize sürüklemiştir- Akçaabat’ta 21.6 mm/48 saat, en yüksek olarak da Doğan- kent’ta 163.2 mm/48 saat olarak alınmıştır.

Asıl sorun, sadece Doğu Karadeniz değil tüm Karadeniz boyunca yaşanan arazi kullanımındaki yanlışlıklardan kaynaklanmaktadır. Aslında hemen sahil çizgisinden itibaren orman olan -hemen Sürmene/Çamburnu’na kadar inen ve yangın geçiren

Fotoğraf 3: Hopa/Arhavi-İsina Vadisi üst kesimlerinde 1000 m yükseklikte çok sarp bir yamaçta tesis edilmekte olan bir çay bahçesi. Bu bahçenin akıbetini hala merak ederim (Günay, 2006) (Foto: T. Günay).

	Sorunlu arazi (ha)	Sorunsuz arazi (ha)
Rize	79 765	-
Trabzon	157 130	256
Giresun	190 362	228
Gümüşhane	249 713	9 262
Ordu	274 115	2318
Samsun	373 888	71 489
Sinop	177 607	14 296
Kastamonu	316 294	62 984
Zonguldak	236 362	35 619
	2 059 232 (%91.29)	196.452 (%8.71)

Tablo 1: Tüm Karadeniz sahil şeridinde işlenen/tarım yapılan arazilerde sorunlu ve sorunsuz arazilerin dağılımı (TOPRAKSU, 1978). Günümüzde sorunlu arazilerin daha da arttığını gözlemlerimize göre söyleyebiliriz.

Sarıçam ormanını anımsayalım -ve arazi yetenek sınıflarına göre de bu şekilde korunarak işletilmesi gereken bu arazilerin çok yoğun bir nüfus baskısı altında yerleşimler ve çay ve fındık ve kısmen tütün ve mısır tarımı ile işgal edilmesi, kalite ve verim düşse de çayın 1000 metrelere, fındığın 1200-1300 metrelere kadar tırmandırılarak güzelim Ladin ve Kayın ormanlarının bu yüksekliklere kadar yok edilmesi tüm bu felaketlerin ana sebebi olmuştur.

Türkiye’de zaman zaman **“Ülkemizde bir arazi klasifikasyonunun bulunmadığı”** şeklinde ifadeler işitilir. Oysa ülkemizde daha 1970’lerin başında eski TOPRAKSU Genel Müdürlüğü tarafından büyük bir çaba ile hazırlanmış, Türkiye topraklarını; toprak özelliklerine, güncel arazi kullanımlarına, arazi kullanım yetenek sınıflarına ve uygun kullanım şekillerine göre etüt eden, tanımlayan, sorunla-

rı dile getiren, çözüm yollarını gösteren ve sonuçlarını raporlara -ki 26 büyük su havzası ile anılır- ve eki haritalara bağlanarak ülke hizmetine sunulduğu bilinmektedir (TOPRAKSU, 1978; Köy Hizmetleri, 1987).

Karadeniz sahil şeridi genelde **“Yeşil Karadeniz”** olarak bilinmesine ve öyle de söylenmesine karşın, bir ormancı olarak ben; tarım bitkileri, böğürtlen, Anadolu saparnası, eğrelti, orta ve yüksek kesimlerde orman gülü vb. çalimsı bitkilerle kaplı bu yeşilliği aldatıcı ve **“kof”** bir yeşillik olarak görürüm. Lütfen, bir taraftan boyu 60-65 m’lere ulaşabilen bir ladin ormanını -TOD’nin girişinde sergilenen ladin gövde kesiti Artvin/eski (!) Hatila Ormanı’ndan kesilen 67 m boyundaki bir ağaca aittir; kesen ve Ankara’ya gönderen o yılların (1960 ortaları) Bölge Şefi Halil Saral arkadaşımı (!) - yine boyu 50-55 m’lere kadar uzanan bir Göknar ve Karaçam, 40-45

m’lere kadar uzanan Sarıçam’ı, 30-35 m’lere kadar uzanan bir Kayın veya Meşe ormanı ve bu ormanların düşen yağışın %30-35’ini **“intersepsiyon”** yağış olarak tuttuğunu, buna karşın **“kof”** diye nitelediğim yeşil örtülerin düşen yağışın ne kadarını tutabildiğini bir düşünelim bakalım!.. Eğer yanlış düşünüyorum isem, batıdan doğuya bu bölge insanımızın yakasını kurtaramadığı bu felaketleri nasıl izah edeceğiz?

Konu çok açık; yukarıdaki tablo her şeyi gözler önüne sermektedir. **“Arazi yetenek sınıfları”**na göre Zonguldak’tan Rize’ye “sorunlu” arazilerin oranı %91.29’u bulmaktadır. **“Sorunlu”** arazi demek arazi olarak yetenek sınıflarına göre VI. ve VII. sınıf olarak **“ORMAN”** olması gereken, buna mukabil yerleşimlerle, tarımla -hem de işlemeli tarımla işgal edilmiş, yanlış kullanılan araziler demektir.

TOPRAKSU'nun bu çalışması verilerine dayanılarak Köy Hizmetleri 1987'de **"Türkiye Toprak Amenajmanı/Toprak Koruma Ana Planı"** çalışmasını ortaya koymuş, bu Plan'da, bilim ve tekniğin ışığında sınıflar ve şimdiki kullanımlar arası dönüşümler kolay anlaşılır tablolar ve şemalar halinde verilmiştir. Böylece yanlış arazi kullanımlarının düzeltilmesi alanında çok önemli bir adım atılmış, ancak bu rapor da -üstelik **Ana Plan-** tozlu raflardan öteye uygulamada kendine en ufak bir yer bulamamıştır.

Sel/taşkın ve heyelan konusuyla ilgili önemli bir sorun da yüksek veya orta standartta yol yapım çalışmalarında derin yarmalarda yamaç dengelerinin bozulması ve bir anlamda **"heyelan topuklar"** ile oynanması sonucu yağışlı dönemlerde sık sık büyüklü küçüklü heyelan olayları ile karşılaşılmasıdır. Sürekli ve şiddetli yağışlar üzerine yamaca binen yükü taşıma veya beton istinat duvarı olsun çekememekte derin şevlerde heyelanlar meydana gelmektedir. Kara yolları açısından diğer bir sorun da sel/taşkın olayı sırasında köprü açıklıklarının kısa sürede ağaç dal ve kütükleri ve sellerle gelen diğer molozlarla tıkanması ve sel suları önünde akışı engelleyen bir baraj duvarı gibi davranmasıdır.

Dere yataklarının şuursuz bir şekilde yoğun yapılarla işgali, bilgisiz, etüt/projesiz ellerle dere yataklarıyla oynanması, bu arada dere yataklarının daraltılarak arsa ve rant kazanılmasına çalışılması, ülke gene-

linde bir sorun haline gelmiş olan HES inşaatlarının -ki Doğu Karadeniz'de tartışmalı da olsa bir kısmı bitirilmiş 450 HES inşaatı bahis konusudur- doğa/doğal denge, doğayı koruma, ekosistem nedir/ne oluyor (!) demeden tam bir **"vahşi"** davranışla, belki biraz el emeği ağırlıklı olarak işe girilirse doğaya fazla zarar vermeden bir HES inşaatını yapmak mümkün iken, çeşitli ağır iş makineleri ile tam bir talan/vurgun havası ile vadilere/derelere dalmak, yüzlerce değil, binlerce ve binlerce yılın dengelerini altüst etmek -tam filin züccaciye dükanına girmesi gibi- herhalde bize özgü (!) olsa gerek; ayrıca enerji konusunda da **"keçiboy-nuzu-şeker"** ilişkisi!

HES'ler yetmemiş, Artvin'den başlayıp Samsun'da son bulacak olan 1600 km'lik yayla yollarını birbirine bağlayacak -adını sevsinler !- **"yeşil yol"** projesi de özellikle doğu Karadeniz için bu güzelim -ne yazık ki yoğun yapılaşmalarla fazla bir güzellikleri de kalmamış olan yaylaların daha da çok elden çıkmasına, eski çekiciliklerini kaybetmesine neden olacağının bilinmesini ve pek çok yayla kadınının **"Yapmayın! Etmeyin!"** anlamında müteahhittin dozer bıçaklarının önüne yatmalarına karşın jandarma gücüyle hep itilip kalkılmışlar, maalesef **"yeşil yol"**da da **"dediğim dedik"** başarılı olmuştur. Sel/taşkınlar konusunda **"yılanın başı"** diye bir deyimimiz vardır ve bunun ne anlama geldiğini biliriz. Ümit edilir ki standardı yüksek yol yapacağım derken yaylalar fazla tahrip edilmez ve

yılanbaşlarıyla (derelerin çıkış noktaları ile) fazla oynanmaz.

Maden konusuna gelince: bu konu da ülkemiz ormancılığı açısından büyük bir yara haline gelmiş bulunmaktadır. Bir fabrika bacasının güzelim Murgul Vadisi'ni, bir diğerinin üç bacası ile Yatağan ve çevresini ne hale getirdiklerini, buraları birçok kez etüt etmiş, raporlar hazırlamış -ve de başı belaya girmiş(!)- bir kişi olarak lütfen bana sorun(!). Kum/mıcır ve mermer ocakları, altın hafriyat alanları ve siyanür havuzları ve nice-leri uydu görüntüleri üzerinde papatya tarlaları (!) veya "çiçek döküntüleri" gibi kolayca fark edilebilmekteler...

SON SÖZLER

Orman Genel Müdürlüğü'nün **"Türkiye yeşilleniyor"** (2019) renkli yayını önümde; 100'e yakın fotoğraflarla arazilerin/havza ve vadilerin eski çıplak/akıp gitmekteki halleri ile ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmaları sonrası güçlü orman tabloları haline dönüşmüş son durumlarını gösteren sayfaları çevirdikçe -ki hemen her sahaya ayağım değmiş, taşını/toprağını(!) inceleme fırsatı bulmuşumdur- **"doğrusu meslek olarak çok ve güzel çalışmışız!"** diyerek büyük gurur duymuşumdur.

Dolayısıyla, daha nice başarılı erozyon kontrolü ve sel deresi ıslahı çalışmamızı hatırlayarak, tarımcı ve ormancılar olarak, hükümet ve bakanlıkların alacağı kararlar doğrultusunda, el-ele verip Toprak Koruma Ana Planını önümüze koyarak en azından sel/taşkın vb. zararlardan en çok

Huang Irmağı
boyarında insanlar,
yağmur bulutları
toplanıp gök kararmaya
başlayınca, ellerini
açıp **“Tanrım, yağmur
yine acılı mı yağacak,
yine gözyaşı mı
getirecek?”** yakarı
ve endişeleri içerisine
girerlermiş. Orası Çin!
Burası ise Türkiye! Hele
de Doğu Karadeniz ise,
ne korku, ne keder!

etkilenen birkaç vadide gerçekleştirecek pilot çalışmalarla en azından bazı örnekler ortaya konabilirdi ki, heyhat! Bu Ana Plan bana göre, deprem konusunda Türkiye Deprem/Faydalanma Haritası ne ise, neyi gösteriyor, bizlere nelere dikkat etmemiz gerektiğini hatırlatıyor ise, bu Ana Plan da aynı işleve sahip bulunmakta; tabii ki dönüp de “ne diyor?” diye bakana!

Türk tarımı, 6,1 milyon hektar gibi yanlış arazi kullanımının vebalini taşıdığı sürece, bu trajik olayların ne genelde Türkiye’de -bu arada hemen 3/6 Haziran Amasya sel/taşkınında 155, Eylül 1957 Ankara/Hatip Çayı taşkınında 185 can kayıplarının yaşandığını hatırlıyorum- ne de Doğu Karadeniz özelinde azalaçağını beklemek mümkün değildir (Günay, 1990).

Esasen OGM’nin, Doğu Karadeniz verimli ormanlarını **“muhafaza ormanları”** olarak belirleyip koruma altına alması ve bu ormanların üretimden elini çek-

mesi kaçınılmazdır. Samanın ve nice çer-çöpün sorunsuzca ithal edildiği bu ülkede odun da (tomruk ve arz açığının karşılanması anlamında) ithal edilebilir ki kısmen ithal edilmekte olduğunu biliyoruz. Alt kuşakta yer alan ve hala orman rejiminde gözükken gürgen+kestane+kızılağaç+meşe vb. bozuk ormanlar da süratle imar, ihya ve koruya dönüştürme programlarına alınmalıdır.

Yine OGM, konularında uzman elemanlarıyla, fazla zarar vermekte olan bazı havzalar için **“havza amenajmanı, erozyon kontrolü ve sel yataklarının ıslahı”** disiplini çerçevesinde bazı projeler hazırlayıp uygulamaya koyma çabaları içerisine girebilir. Bu teşkilat, nice azgın sel derelerine gem vurmasını bilen ve başarılı çalışmaları ortada olan bir teşkilattır.

Arazi kullanımlarındaki yaygın çarpıklıklar düzeltilmediği sürece bu felaketler bu coğrafya insanın bir kaderi gibi yaşanacaktır (!). Esasen, Tarım ve Orman Bakanı Giresun/Dereli de **“Bu felaketler ne ilk ne de son olacaktır”** diyerek duruma açıklık (!) getirmiştir.

J. Chailley boşuna **“Su çetin bir hasımdır...”**, R. Carson, **“Sessiz Bahar”**’ında **“ve kuşlar artık ötmüyor !”, “Doğa yenilgiyi kabul etmez !”** demiyorlar! Yerine göre doğa çok acımasızdır, doğa gözyaşı nedir, bilmez!

Erozyona çok hassas **“lös”** topraklarının oluşturduğu dünyanın en geniş sel/taşkın ve erozyon havzası Çin’in San Irmak/Huang Irmağı boyarında insan-

Fotoğraf 4: Ülkem insanının **“Bindiği dalı kesmek”** özdeyişini en özlü ve **“veciz!”** bir şekilde anlatan **“her şey açık!”** diyen bir görüntü. 13 Temmuz 1995 günü saat 20:00 civarında Isparta/Senirkent’in hemen güneyinde yer alan Kapıdağ üzerine düşen 10-13 dakikalık şiddetli yağış bir birikinti konisi ve sel deresi durumunda olan Doğru Dere’den doğruca bir çamur seli (**soğuk lav**) halinde inerek sel deresinin hemen ağzındaki mahallelerde 74 can kaybına neden olmuştur. Senirkent’in 7-8 km ilerisinde Kiroğ Dağı eteklerinde Prof. Dr. Bekir Sıtkı Evcimen Hocamızın adı ile anılan 500 hektarlık büyük bir sedir ormanı **“şahit orman”** yer almaktadır. Aslında, insanımızın böylesine ürkütücü bir yamaç eteğinde ve bir sel deresinin **“alev topu”**’nun ağzında yaşaması veya önce var olan ormanın değerini bilememesi düşündürücüdür. Ülkemizin neresinde olursa olsun erozyon, sel/taşkın ve heyelan olayları için **“şablon!”** bir görüntü. Rahmetli Hayrettin Karaca’nın deyişi ile **“Söze gerek yok!”** (Günay, 2006) (Foto: H. Karaca).

lar, yağmur bulutları toplanıp gök kararmaya başlayınca, ellerini açıp **“Tanrım, yağmur yine acılı mı yağacak, yine gözyaşı mı getirecek?”** yakarı ve endişeleri içerisine girerlermiş. Orası Çin! Burası ise Türkiye! Hele de Doğu Karadeniz ise, ne korku, ne keder!

KAYNAKÇA

- Günay, T. 1990. Arazi Yetenek Sınıfları ve Uygun Kullanım Şekilleri Yönünden Türkiye Toprakları ve Bu Kullanımlar Arasında Ormanlarımızın Yeri. 10/13 Ocak 1990, Ziraat Mühendisleri II. Teknik Kongresi'ne Sunulmuş Bildiridir. Ankara.
- Günay, T. 1992. Ülkemizde Eksik Olmayan Sel/Taşkın ve Heyelan Olayları Üzerine Bir Yorum. Orman Mühendisliği Dergisi. Ocak 1992. Ankara.
- Günay, T. 2006. Orman, Ormansızlaşma, Toprak ve Erozyon TEMA 1.Nolu Yayını. 5. Basım. İstanbul.
- Kadioğlu, M. 2012. Türkiye'de İklim Değişikliği Risk Yönetimi.
- Türkiye'nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne İlişkin İkinci Ulusal Bildirimi Hazırlık Faaliyetlerinin Desteklenmesi Projesi. Türkiye'nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yayını, 172. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ankara.
- Köy Hizmetleri, 1987. Türkiye Genel Toprak Amenajman Planlaması (Toprak Koruma Planı). Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Kulga, Z. 1991. Doğu Karadeniz Taşkınlarının Hidrometeorolojik Yorumu TMMOB, Yağış, Sel ve Heyelan Sempozyumu. 7-9 Ekim 1991, Ankara.
- TOPRAKSU, 1978. Türkiye Arazi Varlığı ve Kullanımı, Sınıflar ve Sorunlar. Eski Topraksu Genel Müdürlüğü Yayını. Ankara.
- Tunçdilek, N. 1969. Türkiye Eğitim Haritası. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü. Yayın No. 56, İstanbul.
- Yadi, A. 2014. Cumhuriyet Döneminde Giresun'da Meydana Gelen Afetler ve Alınan Tedbirler (1924-1981). Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 1.
- Yüksek, T. 2011. Rize Yöresinde Yanlış Arazi Kullanımı ve Neden Olduğu Çevresel Sorunlar. Doğu Karadeniz Bölgesi Heyelan ve Taşkın Sempozyumu, 10-11 Şubat.

ZAMAN

Zaman gelir
Durmaz geçer
Zaten bize
Sormaz geçer
Biz ona bazan
Hele bir dur aman
Ya da çek git burdan
Deriz

O ne dinler
Ne dinlenir
Gece gündüz
Zincirlenir

Üstelik bir de
Arkadaş bana
Zaman denir
Beni kimse durduramaz
Diye bize kibirlenir.

İyigün Pulat 2018

Sedirin (*Cedrus libani* A. Rich.) Tahribi Sonucu Toroslarda Oluşan Çıplak Karstik Alanların Ekim Yöntemiyle Yeniden Sedir Ormanlarına Dönüştürülmesinin Öyküsü

Prof. Dr. Melih BOYDAK

Giriş

Orman ve Av Dergisi'nin Temmuz-Ağustos 2020 sayısında meslektaşımız Mustafa Ersoy "Toroslarda Sedir Ormanlarının Tahribatı Sonucu Oluşmuş Çıplak Karstik Alanların Tohum Ekimi Metodu ile Yeniden Ormana Dönüştürülmesi" başlıklı bir makale yayınladı (Ersoy 2020). Mustafa Ersoy makaleyi bana gönderdi. Okuduktan sonra kendisini telefonla aradım. Anılara dayalı güzel bir sohbetimiz oldu ve kendisini kutladım. Meslektaşlarımızın yazı yazmalarının önemli olduğunu söyledim. Makalesi konusunda düşüncelerimi de belirttim.

Sedirin (*Cedrus libani* A. Rich.) binlerce yıldan beri tahribi sonucu oluşmuş çıplak karstik alanların, Tamalan Serpme Ekimi yöntemiyle yeniden sedir ormanlarına dönüştürülmesi amacıyla Mersin-Anamur-Abanoz-Armutkırı'nda yapılan ilk ekimler, sedir için Türkiye ormancılık tarihinde bir dönüm noktasıdır. Önceki yayınlarımda da belirtilen süreci, Orman ve Av Dergisi'nde açıklamak üzere bir makale hazırlamayı uygun buldum. Amacım, 36 yıl önce başlatılan Toros sediri ekimleri

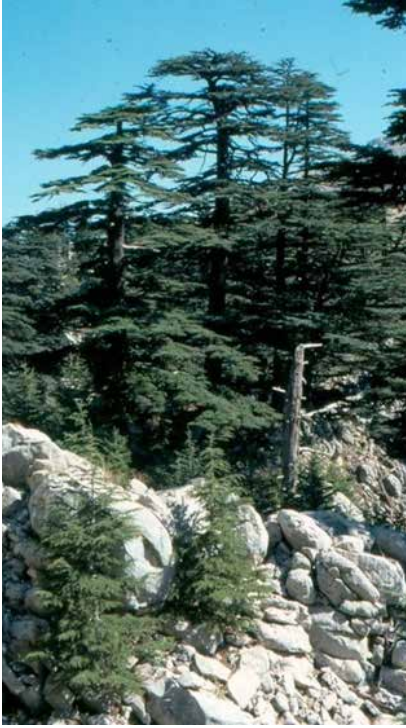
ile ilgili sürecin belgelerle net olarak açıklanmasıdır.

Toroslarda binlerce yıldan beri sedirin tahribi sonucu yüzbinlerce hektar çıplak karstik alan oluşmuştur. Karaçam, ardıç, Toros göknarı, kızılçam türlerini de katarsak bu alanlar birkaç milyon hektarı bulmaktadır. Sedirin tahrip edildiği alanların yeniden sedir ormanlarına dönüştürülmesi çabası ve daha sonra sedir ve kızılçam konusunda yaptığım bilimsel araştırmalar akademik yaşamımın önemli bir bölümünü kapsadı. Sedirde gözlemlere 1981 yılında başladım. 1981-1983 yılları arasında Köyceğiz'den Kahramanmaraş'a kadar doğal sedir yayılış alanlarını birkaç kez dolaştım. Doğayı gözlemledim ve notlar aldım. Toroslarda 1982 yılında silvikültürel açıdan ilginç bir yıl yaşandı. Doğa sakınmadan cömertliğini gösterdi. 1982 yılı sedirle birlikte karaçam ve Toros göknarı için de bol tohum yılıydı. Ormanların altı gençliklerle kaplandı ve gözlemlerime yeni boyutlar kattı.

Sedir gençliklerinin taş ve bloklar arasından çimlenerek çıkışları ve davranışlarının farklı sedir ekosistemlerinde gözlen-

mesi, öğretici bir doğa okuluydu. Ayrıca meslektaşlarımızın karstik alanlarda denetimli yakma ile kombine edilen veya edilmeyen ve tohum takviyesi ile uyguladıkları Büyük Alan Siper ve Etek Şeridi Tıraşlama doğal gençleştirme çalışmalarını yakından inceledim. Örneğin Antalya-Elmalı, Kaş, Finike; Adana-Feke; Mersin-Gülнар ve Arslanköy yörelerinde denetimli yakma ile kombine edilen veya edilmeyen başarılı sedir doğal gençleştirme çalışmaları vardı. Dikimle kurulan sedir ağaçlandırmalarını analiz ettim. Sedirin diğer silvikültürel özelliklerini gözlemledim. Elde ettiğim bilgileri ilgili silvikültür, ekoloji ve karstik yapı konularındaki kaynaklar eşliğinde analiz ettim.

Bu kaynaklardan; İ. Ü. Orman Fakültesi öğretim üyesi merhum Hocamız Prof. Dr. Mehmet Sevim'in bir makalesi çalışma amacımla ilgili önemli bir bilgi içeriyordu (Sevim 1952). Makalede anlamca; "Toroslardaki karstik alanlarda, toprak verimliliğini genelde 2-3 desimetre arasında değişen bir mineral toprak tabakası ile nitelememek gerektiği, toprak tabakası altındaki anataşta mevcut olan dar ve geniş çatlakların verimlilikte

Resim 1. Bölükkatran anıt sedir ormanı. Dikey çatlaklı karstik bir alan (Antalya-Elmalı-Çığlıkara). (Foto: M. Boydak).

Resim 2. Karstik alanlarda farklı çatlak sistemleri. Üstte: Geniş dikey çatlaklı bir karstik alan (Foto: İ. Atalay). Altta: Daha dar dikey çatlaklı bir karstik alan (Mersin-Anamur-Abanoz-Evcialan) (Foto: M. Boydak).

Resim 3. Yüzeyi %70 veya daha fazla taş ve bloklarla kaplı karstik alanlarda oluşan gençlikler daha sağlıklıdır. Üstte: (Mersin-Anamur-Abanoz-kaş) (Foto: M. Gözükar). Altta: Mersin-Arslanköy (Foto: M. Boydak).

büyük önem taşıdığı” belirtilmekteydi.

Bu ifade, yüzeyi taş ve bloklarla kaplı karstik alanlarda farklı verimlilikte, hatta görkemli sedir ormanlarının bulunuşunun gizemini açıklıyordu (**Resim 1**). Bu tip karstik alanlarda, ana-taşta yer alan dar ve geniş dikey çatlaklardaki toprak denizi, sedir ve diğer türlerin yaşamasını ve çatlak sistemlerine göre değişik bonitetlerde ormanların oluşmasını sağlıyordu (**Resim 2**). Ayrıca, toprak yüzeyini kapsayan taş ve bloklar buharlaşmayı ve diri örtü oluşumunu, dolayısıyla evapotranspirasyonu azaltarak, fidanların çatlaklardaki toprak suyundan

daha uzun süre yararlanmasına ve yaşamasına katkı yapıyordu. Bu alanlardaki sedir gençlikleri daha sağlıklı ve canlıydı (**Resim 3**). Dolayısıyla mineral toprağı açığa çıkarmaya gerek yoktu. Tohumların taş ve bloklar arasından toprağı ulaşması yeterliydi.

Toroslarda çıplak karstik alanlardaki sedir gençleştirmelelerinde en büyük engel kompaktlaşmış-keçeleşmiş topraklardı. Daha sonra işlenebilen topraklar ripierlenerek bu soruna da çözüm bulundu. Aslında meslektaşların denetimli yakma ile kombine ettikleri doğal gençleştirme çalışmalarında ve daha sonra yaptığımız araştır-

malarda, en sağlıklı gençlikler kesim artıklarıyla yapılan ve yakılan öbeklerde oluşuyordu (Boydak ve Ark. 1996, Boydak ve Ark. 1998) (**Resim 4**). Ancak konu binlerce hektar çıplak karstik alan olursa, yakacak materyal bulmak ve/veya taşımak ekonomik açıdan olanaksızdı. Bu nedenle çıplak karstik alanlarda ilk ekimden üç dört yıl sonra, tamamında toprak işleme uygulamasına geçilerek ekim yapıldı ve başarı güvenceye alındı.

Üç yıl süren gözlemlerim ve kaynak bilgilerinin analizi sonucunda, karpelli sedir tohumlarıyla yüzeyi taş ve bloklarla kaplı dikey çatlaklı çıplak kars-

Resim 4. Sedirde denetimli yakma ile kombine edilen Büyük Alan Siper Yönteminde en sağlıklı gençlikler kesim artıklarıyla oluşturulan ve yakma yapılan öbeklerde oluşmaktadır. Solda: Yakma uygulanmış parsel. Sağda: Yakma uygulanmamış parseller (Antalya-Kaş-Katrandığı-Sanseki) (Foto: M. Boydak) (Boydak ve Ark. 1996)

tik alanlarda, Tamalan Serpme Ekiminin başarılı olacağı kararına ulaştım. Bu kolay verilmiş bir karar değildi. Nitekim ülkemizde 1984 yılına kadar, çıplak karstik alanlarda sedir tohumu ekimi ile ilgili herhangi bir araştırma veya uygulama yoktu. Hatta başarısızlık halinde, akademik kariyerimin olumsuz yönde etkilenmesi olasılığı da vardı. Ancak gözlem ve analizlerime güveniyordum. Yazları kurak ve sıcak Akdeniz iklimindeki, bu tip karstik alanlarda, ekimlerden sonra, sadece beklenmedik çok kurak bir vejetasyon periyodunun oluşması halinde başarı risk altında olabiliirdi. **Doğa sedirler ve diğer bitkilerin yeni kuşaklarını sürdürebilmeleri için kendi ekosistemlerinde başarı düzenini kurgulamıştır. Gençleştirme çalışmalarında başarının gizemi, iyi gözlemler ve doğanın doğru öykülenmesinde saklıdır.**

Bu yazıda sedir ormanlarının Toroslarda binlerce yıldan beri tahribi sonucu oluşmuş çıplak karstik alanların Tamalan Serpme Ekimi yöntemiyle yeniden

sedir ormanlarına dönüştürülme öyküsü açıklanacaktır. Fikir babası olduğum ve Mersin Anamur İşletmesi, Abanoz İşletme şefliği, Kızıltepe Serisi, Armutkırı (Ballık) yöresinde 300 hektar sığ ve orta-derin topraklı, dikey çatlaklı çıplak karstik alanda yapılan ve ülkemizdeki bir ilki oluşturan bu proje, Türkiye ormancılığının akademisyen ve uygulamacı işbirliği ile gerçekleştirdiği uluslararası düzeyde bir başarıdır. Çıplak karstik alanların yeniden sedir ormanlarına dönüştürülmesinde bir dönüm noktası olan çalışma, Türkiye ormancılık tarihinde yerini almıştır (Boydak 2016).

Bu proje Toroslarda üç yıl süren gözlem ve kaynaklar eşliğindeki analizlerime dayalı olarak 1984 yılında uygulandı. Sedir konusunda araştırma ve yayınlarıma ise 1984 yılından sonra başladım. Araştırma ve yayınlar bireysel, akademisyen, uygulamacı ve/veya uygulamada çalışan meslektaşlarla birlikte yapıldı. Araştırmalar karstik alan ekosistemlerinde ekolojik yapı, sedirin ekim, dikim, yangın kül-

türü ile kombine edilen doğal gençleştirilme, fidan ekofizyolojisi, formları, anıt ağaçları ve diğer konuları kapsıyor. Sedir konusunda bireysel veya birlikte yapılan ulusal ve uluslararası yayınlarım, 3'ü Türkçe, 2'si İngilizce 5 kitap, 1 kitap bölümü ile birlikte 26 adettir. Yayınların bir kısmı kaynaklar bölümünde yer aldı.

Bu makale kaynaklar bölümünde belirtilen yayınlara ulaşamayan meslektaşlarımızı ve kamuoyunu, ekim süreci hakkında bilgilendirmek amacı ile belgelere dayalı olarak hazırlandı.

Çıplak karstik alanlarda Toros sediriyle ilk ekim projesi kararı ve uygulanması süreci

Çıplak karstik alanlarda Toros sediriyle ilk ekim projesi süreci iki aşamada açıklanacaktır.

Birinci Aşama

Çıplak karstik alanlarda karpelli sedir tohumları ile ilk ekim uygulamasının başlatılması önerisi, 36 yıl önce tarafımdan 1983 yılı Ağustos ayında yapıldı. Bu karara, yukarıda açıkladığım gibi, Toroslarda sedir yayılış alanlarında, üç yılı kapsayan yakın silvikültürel ve ekolojik gözlemler ve bunların kaynakları eşliğindeki analizleri sonrasında ulaştım.

Çalışmaya Mersin Anamur İşletmesi, Abanoz İşletme şefliği, Kızıltepe Serisi, Armutkırı (Ballık) yöresinde başladık. Bu alanı seçişimin iki nedeni vardı. Birincisi bu alan başarının daha yüksek olabileceği, genelde yüzeyi taş ve bloklarla kaplı dikey çatlaklı bir çıplak karstik alan yapısının

Resim 5. Sedirin tahribi sonucu oluşan çıplak karstik alanların yeniden sedir ormanlarına dönüştürülmesi için karpelli Toros sediri tohumlarıyla ilk tamalan serpmek ekimlerinin uygulandığı 300 hektarlık alandan ekim öncesi görünüm (1983) (Mersin-Anamur-Abanoz-Armutkın). (Foto: M. Boydak).

daydı (**Resim 5**). İkinci neden Anamur yöresinin yağış bakımından Toroslarda oldukça uygun bir kesimi temsil etmesi ve çalışmanın daha az riskle uygulanabileceğiydi. Çevredeki sedir ormanlarına karışan göknarlar (*Abieti-Cedrion*) da yağış açısından olumlu işaretetti.

1983 yılı Ağustos ayında, Anamur-Abanoz-Kızıltepe Serisi-Armutkın'nda, Abanoz İşletme Şefi Ali Güneş'e ilk kez çıplak karstik alanlarda uygulamak istediğim ekim düşüncesini açarak, bu alanda otlatmanın engellenmesinin mümkün olup olamayacağını sordum. Ali Güneş korumayı sağlayabileceğini ve böyle bir çalışmayı uygulayabileceğini ifade etti. Konuyu açtığım ikinci meslektaşım Anamur İşletme Müdürü Mustafa Ersoy oldu. Mustafa Ersoy da çalışmaya tam bir destek verdi. Ağaçlandırma Grup Müdürü Şevket Ayhan ve Anamur Ağaçlandırma Bölge

Şefi Ali Rüştü Karaman da çalışmaya katılacaklarını belirttiler. Daha sonra, Mersin Orman Bölge Müdürü Özer Bayrak'ı ziyaret ettim ve konuyu açtım. Birlikte ağaçlandırma çalışmalarından sorumlu Orman Genel Müdür Yardımcısı Doğan Eren'e telefon ettik. Doğan Eren çalışma için gerekli bütçeyi sağlayacağını belirtti ve 1984 yılı için bütçe sağlandı (**Ek 1**).

İzleyen süreçte gözlem, kaynak çalışmaları ve analizlerime dayalı olarak 1983 yılı sonlarında, projenin uygulama esaslarını kapsayan teknik bir rapor hazırlamaya başladım. Bu raporu 1984 yılı başlarında Mersin Orman Bölge Müdürlüğü, Mersin Orman Bölge Müdürlüğü-Silvikültür Grup Müdürlüğü, Anamur İşletme Müdürlüğü, Anamur İşletme Müdürlüğü-Ağaçlandırma Bölge Şefliği ve Abanoz Orman İşletme Şefliği'ne gönderdim. Sekiz sayfadan olu-

şan raporun dört sayfası ekim ve dikim uygulamalarını açıklıyordu (**Ek 2**). Rapor "...bu alanın önemli bir bölümünde ekim yönteminin kullanılması zorunludur. Ancak işlemeye uygun (teras yapımına) kısımlarda dikimlere yer verilebilir" ifadesiyle alanın çok büyük bölümünde ekimi esas alıyordu. Raporun diğer üç sayfası başarıyı ölçmek için alanda kurulacak bir araştırma planını ve bir sayfası da elle çizdiğim araştırma desenini içeriyordu.

1984 yılı geç sonbaharında ve Aralık ayında, 1000 ha. civarındaki alanın, yaklaşık 300 hektarında yapılan ilk ekimler, 1983 yılında hazırladığım teknik rapor esas alınarak uygulandı (**Ek 2**). Gençlik yaz kuraklığını atlattı ve başarı elde edildi. Başarıdan sonra, yani ilk ekim uygulamasından 9-10 ay sonra (29.8.1985), meslektaşımız Sırın Koçak teknik rapordaki ekim önerim gibi, 1985-1990 yıllarını kapsayan ekime dayalı bir orman inçisi ağaçlandırma uygulama projesinin yapımına başlamıştır. Nitekim bu projenin 11. sayfasında da "Seri içinde 1984 yılında 235.5 ha. sahada tam alanda sedir tohumu serpmek suretiyle orman içi ağaçlandırma yapılmıştır... ve sahanın tümünde işçi gücü ile teras açılarak, teras ve teras aralarına tohum serpilmiştir. Sahanın tamamı sedir gençliği ile kaplıdır. 1985 yaz kuraklığından sonra sahada yeter miktarda sedir fidanı mevcuttur", tümceleri yer almaktadır. Proje 21.11.1985 (onay sayfasına göre 10.12.1985) tarihinde tamamlanmış ve Ağaçlandırma-Silvikültür Dairesi Başkan-

lığı tarafından 13.01.1986 tarihinde onaylanmıştır (**Ek 3a, 3b**).¹ Meslektaşların bir ormanıçi ağaçlandırma ve uygulama projesi yapımına başlamak için, ilk ekimin başarısını beklemele-ri doğaldı. Çünkü teknik rapo-rumu esas alan bu sedir ekim projesinden önce, Türkiye’de ve Toroslar’daki çıplak karstik alanlarda önerilmiş ve/veya uygulanmış ekime dayalı herhangi bir sedir projesi yoktu. Ancak, üç yıllık gözlem ve analizlerime dayalı ve kariyerimi ortaya koyduğum, ekim önerimin başarılı olacağına inancım tamdı.

Karpelli sedir tohumu ile ilk ekimlerin (1984) organizasyonu ve uygulanması, sürece önemli katkılan olan Şevket Ayhan ve Mustafa Ersoy’un denetiminde, A. Rüştü Karaman ve Ali Güneş tarafından benimle iletişim halinde yapıldı. Alan bekçisi Hacı Ali Demir ekimlerin işçilere uygulatılması ve alanın korunmasında, büyük gayret göstermiştir.

Fikir babası olduğum ve hazırladığım teknik rapor esas alınarak sedirin tahribi sonucu oluşan çıplak karstik alanların yeniden sedir ormanlarına dönüştürülmesi için ilk sedir ekimlerinin başlatılması ve uygulaması sürecine

1 Projede 1984 yılında yaptığımız ilk ekim alanı 237.5 ha olarak belirtilmiştir. Bizim uygulamamız 300 ha alan esas alınarak yapıldı. Nitekim o zaman Anamur Orman İşletme Müdürü olan Mustafa Ersoy da makalesinde alanı 300 ha olarak belirtmektedir. Ayrıca, alanın tamamında teras yapıldığı ifadesi sehv yazılmış olabilir. Karstik yapı nedeniyle alanın ancak sınırlı bir bölümünde teras yapılabilirdi ve belirtildiği gibi tam alan serpmek ekimi tüm alanda uygulandı. Ekim alanının ilk halini gösteren Resim 5 ve makalede yer alan alana ait diğer resimler, işlenemeyecek ve teras yapılamayacak çok geniş sahaları belirgin olarak göstermektedir.

Doç. Dr. Melih Boydak (Proje lideri), Doğan Eren, Özer Bayrak, Mustafa Ersoy, Şevket Ayhan, Ali Güneş, Ali Rüştü Karaman ve alan bekçisi Hacı Ali Demir katıldı. Bu adlar Türkiye ormancılığında ufuk açan bir ilki başardı.

İkinci Aşama

Sırrı Koçak tarafından 1985-1990 yılları arasında yapılacak uygulamaları kapsayan bir ormanıçi ağaçlandırma uygulama projesi yapılmıştır. İlk ekimi (1984) izleyen yıllarda yeni atanan Mersin Orman Bölge Müdürleri Yusuf İz-zettin Tapçı ve Aziz Bozatlı, Anamur İşletme Müdürleri Sadık Alpargu ve Emin Arpacı, İşletme Müdür Yardımcısı Mete Tekin-şan, Ağaçlandırma Şefi Yüksel Şanlıer Anamur-Armutkırı’nda yapılan ekimlerin korunmasına, genişletilmesine (ekimler 1000 ha.’a ulaştı) ve Mersin yöresinde ekimlerin çoğaltılmasına katkı yapmışlardır.

Yukarıda açıklanan ilk başarılı çalışmaları izleyen yıllarda, Mersin Orman Bölge Müdürlüğü ve İşletmelerinde, Ağaçlandırma Grup Müdürlüklerinde ve Mühendisliklerinde her kademede yönetici ve çalışanlar da özverili çalışmalar yapmıştır. Bu bağlamda Hanifi Avcı, Mustafa Gözükara, İbrahim Erdoğ-rul, Ömer Akbaba, Ali Öner, Ali Elbistan, Mehmet Deniz, Ömer Özsoy, Nihat Öz, Abdurahman Acer, Abit Baca, Ali Samuray, Salim Karabulut, Hanifi Özdal, Mustafa Yalçın, Erdoğan Üstü-ner, Mehmet Aksoy, Mehmet Oruçoğlu, Mustafa Aslan, Kenan Akduman, Halis Belen, Erdal Çe-tinkaya, Hasan Keskin, Mehmet

Fulün, Ali Topal, Hüseyin Öz-bakır, Musa Kara, Ahmet Özel, Memduh Neşeliler Mersinde’ki ekim alanlarının genişletilme-sine önemli katkılar yapmışlar-dır. Ekim alanları ile ilgili sosyal problemlerin çözülmesi için ormancı çalışanlardan Ke-rim Traş’ın yararlı çalışmaları olmuştur. (adları unutulmuş mes-lektaşlarımız varsa özür borç-luyum). Mersin Orman Bölge Müdürlüğü’ndeki sürece katkı yapan tüm meslektaşlarımızı saygı ile anıyorum.

Mersin-Anamur-Abanoz-Ar-mutkırı’ndaki ilk başarılı ça-lışmalardan sonra, Toroslar’da diğer Orman Bölge Müdürlük-lerindeki karstik alanlarda da sedir ekim sürecine katkı ya-pan çok sayıda meslektaşımız bulunmaktadır. Ancak konu ekimlerin başlatıldığı ve yönte-min geliştirildiği Mersin Orman Bölge Müdürlüğü kapsamında ele alındığından, isimlerini sa-yamıyorum. Kendilerine şükran borçluyuz.

Silvikültür açısından Türkiye’de iki sedir okulu vardır. Birinci sedir okulu, akademisyen ve uygulamacıların uzun yıllar çalışmalarıyla sedire ait tohum, genel silvikültürel bilgi-ler ile tohum takviyesi eşliğinde denetimli yakma yapılan ve yapılamayan sedir doğal gençleştirme yöntemlerinin geliştirildiği ve karstik yapı-nın incelendiği Antalya-Elmalı Çığlıkara ve çamkuyuları oku-ludur (Antalya-Elmalı Sedir Okulu). İkinci okul ise yine aka-demisyen ve uygulamacı birlik-teliği ile sedirin tahribi sonucu oluşan çıplak karstik alanların

Resim 6. Mersin-Anamur-Abanoz-Armutkırı'nda ilk karpelli sedir tohumu ekiminin aşamaları (1984). Üstte: Tohumların çıkarılması için serilmiş kozalaklar (Anamur-Abanoz yaylası) (Foto: M. Boydak). Alt solda: Karpelli sedir tohumlarının ekim alanına taşınmk üzere çuvallara doldurulması (Foto: M. Ersoy). Alt sağda: Karstik alanda İlk ekimler için hazırlık. (Foto: M. Ersoy).

Tam Alan Serpme Ekimleri ile yeniden sedir ormanlarına dönüştürülmesinin başarıldığı ve yöntemin geliştirildiği Mersin-Anamur-Abanoz Armutkırı okuludur (Mersin Anamur Sedir Okulu).

Çıplak karstik alanlarda Toros sediri ile ilk ekim uygulamasında teknik esaslar

Anamur-Abanoz-Kızıltepe Serisi-Armutkırı (Ballık) yöresinde Tamalan Serpme Ekimi Yöntemiyle ilk karpelli sedir tohumu ekiminin uygulanması için çevre ormanlardan 40 ton kozalak toplanmıştır. Kozalaklar ağaçlandırma alanına yakın olan Abanoz Yaylası'nda serilmiş, zaman zaman su serpilip karıştırılarak karpellerin (kozalak pullarının) dağılması sağlanmıştır. Karpelli sedir tohumları çuval-

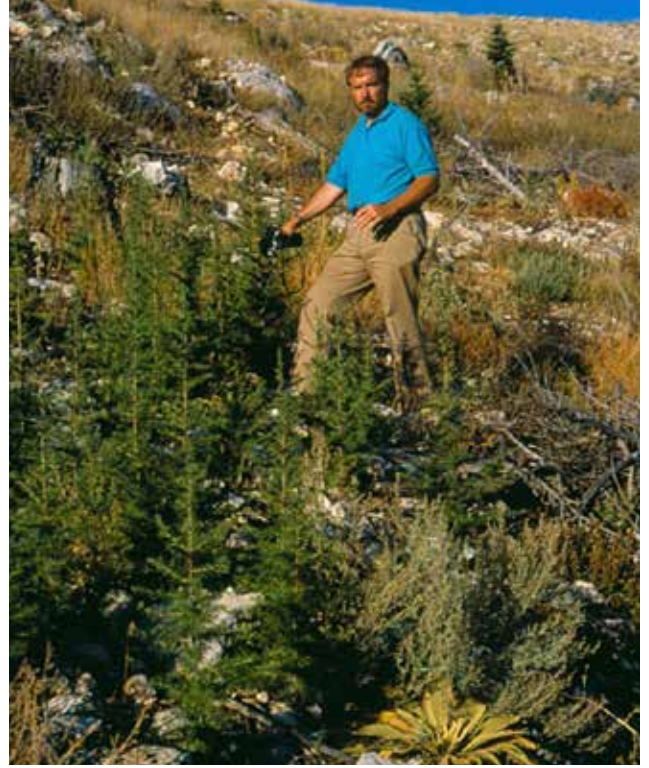
lar içinde ekim alanına taşınmıştır. Tamalan Serpme Ekimi Yöntemiyle hektara 133 kg. karpelli tohum (13 kg/ha tohum) ekilmiştir. Ekimler 1984 yılı Kasım ayı sonları ve Aralık ayında, kar yağmadan hemen önce uygulanmıştır (**Resim 6**). Hektar başına ekilen 133 kg. karpelli tohum, m² de yaklaşık 15 adet tohuma karşılık olup, yörede iyi bir başarı sağlanmıştır.

Yaptığımız araştırma sonucuna göre, beşinci vejetasyon dönemi sonlarında (1989 yılı) m² de ortalama 0.9 fidan (hektarda 9.000 fidan) saptanmıştır. Bu sayı güneşli bakılarda m²'de ortalama 0.6, gölgeli bakılarda ise m² de 1.4 fidan olarak belirlenmiştir (Boydak ve Ayhan 1990). Aslında, ekimleri izleyen birinci vejetasyon dönemi sonunda, gü-

neşli bakılarda daha fazla fidan saptanmış, ancak güneşli bakılarda izleyen yıllar fidan kayıpları daha büyük çapta olmuştur. Birinci, ikinci, üçüncü ve beşinci vejetasyon dönemi sonlarında güneşli bakılarda saptanan fidan sayıları sıra ile m² de ortalama 4.2, 3.2, 1.2 ve 0.6 adet, gölgeli bakılarda ise sıra ile m² de ortalama 3.0, 2.4, 1.4 ve 1.4 adetti². Sedir fidanları biyolojik bağımsızlığa 4-6 yaşlarında ulaşmakta, köklerini çatlaklarda geliştirdikten sonra hızla büyümektedir.

Ekimlerden sonra alana sık sık uğradım (**Resim 7**). Son ziya-

² Araştırmanın birinci (1985), ikinci (1986) ve üçüncü (1987) vejetasyon dönemi sonlarındaki ölçme ve sayımlar Anamur Orman İşletme Müdür Yardımcısı Mete Tekinşan, beşinci (1989) vejetasyon dönemi sonundaki ölçme ve sayımlar ise İ. Ü. Orman Fakültesi öğrencisi Yalçın Bulut tarafından yapıldı.

Resim 7. Üst-Solda: Mersin-Anamur-Abanoz-Armutkırı'nda ilk ekimlerden sonra ikinci vejetasyon periyodu içi (1986). Üst sağ: Beşinci vejetasyon periyodu içi (1889). Aynı alanda 15 yaşına ulaşan sedir ormanından iki görünüm(Foto: M. Boydak).

Resim 8. Aynı alanda 32 yaşına ulaşan sedir ormanının iki görünümü. (Mersin-Anamur-Abanoz-Armutkırı). (2015) . (Foto: M. Boydak).

Resim 9. Karpelli sedir tohumu ekimi için toprak işleme. Solda: tamalandı toprak işleme (Mersin-Arslanköy) (Foto M: Boydak). Sağda: şeritlerde toprak işleme (Foto M. Gözükar).

retim 2015 yılında oldu. Anamur-Abanoz-Armurkırı'ndaki çıplak karstik alan boyları 8-12 m, yer yer 15-20 m'yi bulan Toros sediri ormanı ile kaplıydı. O zaman 32 yaşında olan sedir ormanında, oluşan doğal gençlikler de vardı (**Resim 8**).

Daha sonraki yıllarda, yüzeyde

kaya ve taşların az olduğu kompaktlaşmış-keçeleşmiş alanlarda yapılan ekimlerde, tohumlar çimlendikten sonra köklerin mineral toprağı bulmakta güçlük çekmeleri ve evapotranspirasyonun fazlalığı nedeniyle başarısızlıklar görüldü. Mersin'de yapılan çalışmalarda, bu tip alanlarda, ripperlemenin çok olumlu

sonuçlar verdiği görüldü. Sonra kural olarak, sürülebilir karstik alanlar ripperlendikten sonra Tamalan Serpme Ekimi yapıldı ve başarı güvenceye alındı. Bunu tohum, makine ve işgücü tasarrufu için, ripper veya tek dişli dipkazan ile şeritlerde toprak işleme yapılarak tohumların sadece işlenen şerit yüzeylerine ekimi izledi (Şeritte Serpme Ekimi). (**Resim 9**). Ripperle sürülemeyen taş ve bloklarla kaplı ve/veya eğimli alanlara doğrudan ekim yapıldı. Esasen, bu tip alanlar sürüm yapılmadan başarıya ulaşılabilen alanlardır. Ermenek'te yaptığımız bir araştırma da bunu kanıtladı. Ermenek'teki araştırma ile değişik alan kategorilerine, bakılara, işlenen ve işlenmeyen topraklara göre ekilecek tohum miktarları da belirlendi (Çelik ve Ark. 2005).

Doğaya yakın, ucuz, etkin, başarılı, yarattığı iş olanaklarıyla sosyal ormancılığa katkı yapan Tamalan Serpme Ekimi Yöntemi ile 1984-2015 yılları arasında Mersin Orman Bölge Müdürlüğündeki çıplak karstik alanlarda yaklaşık 57 000 ha. ve dikimle 43 000 ha. sedir ormanı kurulmuştur. Sedir ekimleri, sedir dikimlerinin de ivme kazanmasını tetiklemiş ve zayıf tohum yıllarında alan ripperlendikten sonra dikim yapılmıştır. Ülkemizde, genelde Toroslar'daki çıplak karstik alanlarda, 2015 yılına kadar ekimle kurulan sedir ormanları ise 206 000 ha'dır. Toroslar ve diğer bölgelerimizde Türkiye'deki ilk dikim uygulamalarından 2015 yılı sonuna kadar, dikimle kurulan sedir ormanları ise yaklaşık 262 000 ha'dır.

Sığ-orta derin dikey çatlaklı

karstik alanlarda, ekimlerin dikimlere göre önemli bir avantajı bulunmaktadır. Tamalan serpmeye ekimi ile metrekaresine ekilen, örneğin 25-50 tohumun çimlenenlerinden bir kısmının köklerinin çatlakları bulma ve yaşama olasılığı, 2x3 m. veya 1.5x2 m. dikim aralığı ile dikilen (4.5-6 metrekaresine bir fidan) fidanlara oranla çok daha fazladır. Bu nedenle, dikey çatlaklı karstik alanlarda, zayıf tohum yıllarında yapılacak dikimlerin, işlenebilen ortaderrin-derin topraklı alanlara yoğunlaştırılması uygun olur.

Toroslarda günümüze ulaşan yaklaşık 110 000 ha. doğal saf sedir ormanı bulunmaktadır. Ülkemizde 2015 yılı sonuna kadar ekimle (206 000 ha.) ve belirgin bir kısmı Toroslar dışında yapılan dikimlerle (262 000 ha) kurulan sedir ormanları ise 468 000 ha'ı bulmuştur. Böylece ülkemizdeki saf sedir ormanlarının toplam alanı 578 000 ha'a ulaşmıştır. Bu miktara ek olarak, Toroslarda sedirin diğer türlerle yaptığı karışık ormanlar da bulunmaktadır.

Sonuç

Binlerce yıldan beri sedirin tahribi sonucu oluşan çıplak karstik alanlarda, Toros sediri ile ilk ekim uygulaması projesinin başlatılması ve elde edilen başarı, Türkiye ormancılığının akademisyen ve uygulamacı işbirliği ile gerçekleştirdiği uluslararası düzeyde bir başarıdır. Çıplak karstik alanlarda ekimlerle (kısmen dikimlerle) devam eden ve çığ gibi çoğalan sedir ormanları ile binlerce yıldan beri tahrip olan Toros sedirinin

Resim 10. Anamur-Abanoz'da düzenlenen toplantıda, Melih Boydak Orman Bakanı Prof. Dr. Nami Çağan tarafından "Orman Bakanlığı Plaketi" ile ödüllendirildi (04.04. 2002).

olumsuz yazgısı olumluya dönüşmüştür. Proje çıplak karstik alanların yeniden sedir ormanlarına dönüştürülmesinde bir ilk ve dönüm noktası olup, açtığı ufukla Türkiye ormancılık tarihinde yerini almıştır.

Çıplak karstik alanlarda uygulanan ilk başarılı ekim projesine katkılarım nedeniyle 04.04.2002 tarihinde, Orman Bakanı merhum Prof. Dr. Nami Çağan'ın katılımıyla Anamur-Abanoz'da düzenlenen bir toplantıda **"Orman Bakanlığı Plaketi"** verildi (**Resim 10**). Mersin Orman Bölge Müdürlüğü'nün web sayfasında (08.04.2008), Toroslardaki çıplak karstik alanlarda Tamalan Sepme Eki mi Yöntemiyle yapılan karpelli sedir tohumu ekiminin **"Fikir Babası"** olduğum belirtilmiş, bu çalışma ile ormancılığımıza yapmış olduğum katkılar nedeniyle yönetime **"Melih Boydak Yöntemi"** adı önerilmiştir. Meslektaşlarım tarafından bana

"Sedirin Babası" unvanı verildi. Belirtilenler akademik yaşamımda büyük onurdur. Bu onura meslektaşlarımla ulaştım. Kadir bilir meslektaşlarımı saygı ve sevgi ile anıyorum.

Kaynakça

- Atalay, İ. 1988. Toros dağlarında karstlaşma ve karstik alanların ekolojisi. Karstik alanların morfolojisi.
- Boydak, M. 1986. Lübnan (Toros) Sediri'nin (Cedrus libani A. Rich.) yayılışı, ekolojik ve silvikültürel nitelikleri, Doğal ve yapay gençleştirme sorunları. Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, Temmuz 1986, s. 7-56, Ankara.
- Boydak, M. 1996 a. Toros Sediri'nin (Cedrus libani A. Rich.) ekolojisi, silvikültürü ve doğal ormanlarının korunması. Orman Bakanlığı Yayın No. 12, 78 s., Ankara.

- Boydak, M. 1996 b. Ecology and silviculture of Lebanon cedar (*Cedrus libani* A. Rich.) and conservation of its natural forests. Ministry of Forestry Publication Department 68s., Ankara.
- Boydak, M. 2003. Regeneration of Lebanon cedar (*Cedrus libani* A. Rich.) on karstic lands in Turkey. Forest Ecology and Management 178 (2003) 231-243.
- Boydak, M. 2016. Türkiye ormancılarının akademisyen ve uygulamacı birlikteliği ile gerçekleştirdiği özgün bir başarının öyküsü. Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Boydak, M. ve Ayhan, A. Ş. 1990. Anamur yöresinde çıplak karstik alanların sedir ekimleriyle ağaçlandırılması. Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt 36, Sayı 1, No. 71, s. 7-21, Ankara.
- Boydak M. ve Çalıkoğlu M. 2008a. Toros Sediri'nin (*Cedrus libani* A. Rich.) biyolojisi ve silvikültürü. Ormancılığı Geliştirme ve Orman Yangınları ile Mücadele Hizmetlerini Destekleme Vakfı Yayını, Lazer Ofset Matbaası, 284 s, Ankara.
- Boydak M. ve Çalıkoğlu M. 2008b. Biology and silviculture of Lebanon cedar (*Cedrus libani* A. Rich.). Ormancılığı Geliştirme ve Orman Yangınları ile Mücadele Hizmetlerini Destekleme Vakfı Yayını, Lazer Ofset Matbaası, 228 s, Ankara.
- Boydak, M. ve Çalışkan, S. 2014. Ağaçlandırma. OGEM-VAK Yayını, 712 s., Ankara.
- Boydak, M. Bozaltı, A. ve Ayhan, A. Ş. 1990. Mersin yöresinde çıplak karstik alanların sedir ekimleriyle ağaçlandırılması. Uluslararası Sedir Sempozyumu (22-27 Ekim 1990, Antalya) Bildirisi. Ormancılık Araştırma Enstitüsü Muhtelif Yayınlar No. 59, s. 203-214, Ankara.
- Boydak, M. Eler, Ü. ve Pelivan, N. 1996. Antalya-Elmalı yöresi sedirlerinin (*Cedrus libani* Rich.) gençleştirilmesinde denetimli yakma ve diğer bazı faktörlerin başarı üzerine etkileri. Batı Akdeniz Araştırma Müdürlüğü Yayınları, Teknik Rapor No.2, 42 s. Antalya.
- Boydak, M. Işık, F. and Doğan, B. 1998. The effect of prescribed fire on the natural regeneration success of Lebanon Cedar (*Cedrus libani* A. Rich.) at Antalya-Kaş locality. Turkish Journal of Agriculture and Forestry, 22: 399-404, Ankara.
- Çelik, O. Ayhan, A. Ş. Dünder, M. Dinçer, S. ve Boydak, M. 2005. Sedir (*Cedrus libani* A. Rich.) Toros ardı doğal yayılış alanlarında tohum ekimi metodu ile gençleştirilmesi. İç Anadolu Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları, Teknik Bülten No:282.
- Ersoy, M. 2020. Toroslarda sedir ormanlarının tahribi sonucu oluşmuş çıplak karstik alanların tohum ekimi yöntemi ile yeniden ormana dönüştürülmesi. Orman ve Av, Temmuz-Ağustos (www.ormancilardernegi.org).
- Evcimen, B. S. 1963. Türkiye sedir ormanlarının ekonomik önemi, hasılat ve amenajman esasları. Orman Genel Müdürlüğü yayınları, No355/16.
- Eroskay, O. 1982. Engineering properties of carbonate rocks and karst regions in Turkey. "Semposium on engineering geological problems of construction on soluble rocks" bildirisi, Bulletin of the International Association of Engineering Geology, pp.61-65, Paris.
- Odabaşı, T. 1990. Lübnan sedirinin kozalak ve tohumu üzerine araştırmalar. OGM Yayınları No. 663.
- Saatçioğlu, F. 1976. Silvikültürün biyolojik esasları ve prensipleri (Silvikültür I). İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınları No. 2187/222.
- Sevim, M. 1955 Batı Toroslarda arazi şekli ve kalker topraklarının ağaç yetiştirme değerleri hakkında bazı müşahedeler. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A Cilt 5, Sayı1ve2, s. 39-45.

EKLER

EK-1

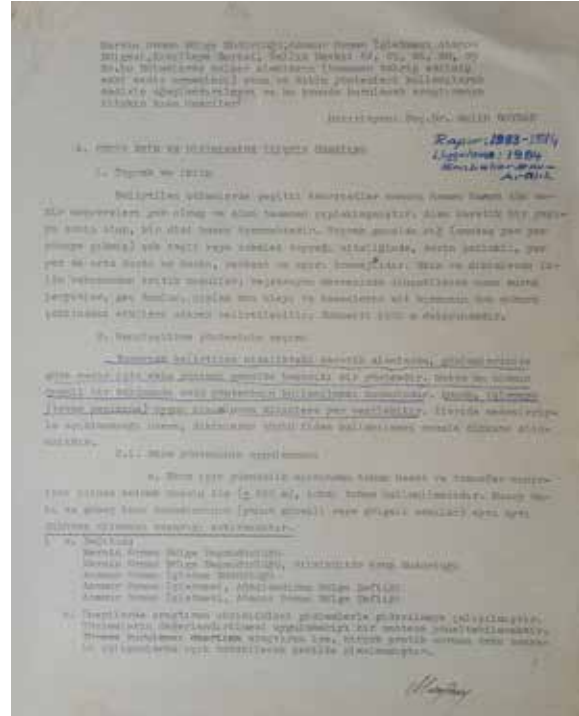
Bu Belge "Mersin-Anamur-Abanoz-Armutkırı Yöresinde, Toros sedirinin tahribi sonucu oluşan çıplak karstik alanların Tamalan Serpme Ekimi Yöntemi ile yeniden sedir ormanlarına kavuşturulması konusunda" bir rapor hazırlayan Prof. Dr. Melih BOYDAK'ın raporuna katkı amacıyla verilmiştir.

Ağaçlandırma çalışmalarından da sorumlu Genel Müdür Yardımcısı olduğum 1983 yılı yaz aylarında, Prof. Dr. Melih Boydak, O tarihte Mersin Orman Bölge Müdürü olan merhum Özer Bayrak ile birlikte bana telefon ederek; Mersin-Anamur-Abanoz-Armutkırı yöresinde, "Toros sedirinin tahribi sonucu oluşan çıplak karstik alanların, Tamalan Serpme Ekimi Yöntemi ile yeniden sedir ormanlarına kavuşturulması amacıyla, ekimle yapılacak ağaçlandırmalar için bütçe ayrılmasını istemişlerdir. Uygulama ile yakın ilişkisi olan Prof. Dr. Melih Boydak'ın, bu teklifini memnuniyetle karşılayarak, bütçe imkanı sağlanacağını belirtti ve bu bütçe imkanı sağlandı. Bu fikri ilk kez ortaya atan Prof. Dr. Melih Boydak'ın hazırladığı bir rapor kapsamında, Mersin Orman Bölge Müdürlüğü ve Anamur Orman İşletmesi'nde çalışan meslektaşlarımız ilk uygulamayı başlattılar. Elde edilen başarıdan sonra çalışmalar Toroslar'da hızla yayıldı.

Doğan EREN

Orman Genel Müdür Yardımcısı (Emekli)

EK-2

EK-3a

T.C.
TARIM ORMAN VE KÜLTÜRLERİ BAKANLIĞI
ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MERSİN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ
KIZILTEPE SERİSİ
ORMAN İÇİ
AĞAÇLANDIRMA UYGULAMA PROJESİ

Avan Proje No'su ve Adı : 423 - Sumakdere
Bu çalışma için verilen emrin tarih ve No.su : -
İşe başlama tarihi : 29.8.1985
İşi bitirme tarihi : 21.11.1985
Uygulama Proje No.su : 0.İ.1

Projeyi Düzenleyen : S. Sırrı KOÇAK - Ağaç. Gr. Müh.
Mevzuata uygundur : A. Şevket AYHAN - Ağaç. Gr. Müh.
Tatbiki uygundur : Y. İzzettin TAPÇI - Bölge Müdürü
Kontrol Eden : Ömer GÜNEŞ - E. P. Fen Hey. Mühürü
O N A Y : İsmail ÖZKAHRAMAN - Ağaçl. Silv. Dm. Bşk.

EK-3b

Proje tarafından düşünülmüştür.
10.12.1985
S. Sırrı KOÇAK

Ağaçlandırma, Silvikültür ve Aneksiyon
Tekniğine, ekonomisine ve mevzuatına
uygundur. 10/12/1985

Mustafa KOÇAK
Bölge Müdür Yardımcısı

A. Şevket AYHAN
Ağaçlandırma Gr. Müdürü

TATBİKİ UYGUNDUR
10.12.1985
Yusuf İzzettin TAPÇI
Bölge Müdürü

Kontrol edilmiştir.
21/11/1985
Ömer GÜNEŞ
E. P. Fen Hey. Mühürü

İsmail ÖZKAHRAMAN
Ağaçl. Silv. Dm. Bşk.

İş bu projeye, sedirin zararlıla-
rının tasitilmesi açısından 4 sayfa
yası eklenmiştir.
Proje, uygulamalarda sedir zararlıla-
rının da gözetilmesine dikkat alınması kay-
dıyla, onaylanmıştır.

O N A Y
13/12/1985
İsmail ÖZKAHRAMAN
Ağaçl. Silv. Dm. Bşk.

Bir İyimserlik Sezgisi

I

Acının oyuklarıydı alınımdakiler
kuru sel yataklarıydı kınışıklarım
umudun inen perdeleriye gözkapaklarım
iki yanında ağzımın ölü bir hüzn

Okuduğum gün böyle oldum ben
nerelerin neresinde olduğumu gördüm
olması gerekenler olanaksızların ötesindeydi
ve yaşam denilen sonsuz gerçek
yalnız soluk alıp vermek değildi
ve hatta
bu bile kocaman bir meseleydi

Derlerdi ki bana
sen kapkara bir karamsarsın
kötüm kötüm de kötümserdin
bense
şöyle bir çevirir mask yüzümü
geçer giderdim

Ne kadar anlatsam anlamazlardı
çünkü determinizmi hiç bilmezlerdi
olan ne olmuşsa hep kendindendi
nedeni nedene eklemeslerdi

Her sorun analizlerinde hep karambol
ekoloji ekosistem mi denildi
hemen oşamalar puşamalar başlardı
yok ettiğimiz şu dağların ormanlarını
gene kaderden sanırlardı

Hep burun diplerinde dolaşıldı
hiç kimse kendi tecavüzünü görmezdi
hep kavga hep yara bere savaş
varoluşun yok oluşa işaf olmaz dönüşü
kimse
esasın toplumsal uzlaşıda olduğunu söylemezdi

II

Haydi bakalım
yüzümde sanki bir kıpırdama var bu gün
gözlerimde ışıık
belirmeye başladı gibi renkler
Bunca karmaşasındayken mi dünyanın
diyebilenler çıkabilir belki şimdi de
ama
bir şeyler de oluyor gibime geliyor ülkemde
dağlar yeşeriyor dağlar
Toroslarda doludizgin sedir ekimleri
hiç böyle görmedimdi nice yıldır
her halde
zınc diye indirdik kör gidişin şartelini

Çok güzel
gözlerim dolarak sevdim
resimlerdeki sedir yavrularını
düşünsene
yemyeşil boydan boya koca Toroslar
bozlak söylemeden geçeceğim
bundan sonra oralardan

Barış doğadan başlar
ilk bozulduğu yerden
anlasana

12/08/2005
Hüseyin ÖZDEMİR

(Makinalarla işlenmiş toprağa helikopterlerle
sedir tohumu ekimi ve devamında oluşmuş
fidanların coşkusuyla yazılmıştır!!!..)

EN BÜYÜK HOCA

M. Salih KOÇ - Orman Yüksek Mühendisi

Başkasının yalancısıyım. Bu olay olduğunda henüz Antalya'da dahi değildim. Fakat meseleyi muhtelif zamanlarda muhtelif kişilerden dinledim. Hepsi de aynı şeyi anlattılar. Fark sadece üsluplarındaydı.

Mesele kızılçamda doğal gençleştirme konusundaki BÜYÜK BAŞARISIZLIK: Yaş sınıfları metoduna göre her yıl belirli miktarda alan gençleştirilmesi gerekiyor ya işte bu konuda çok büyük zorluk yaşıyor arkadaşlarımız. En çok üzülen de şüphesiz Bölge Müdürü Rahmetli Mehmet Yalçınır.

Rahmetliyi tanıdığımda çoktan emekli olmuştu. Yeni atanmış İşletme Müdürü olarak çevreyi tanımaya çalışırken alanı görmüş ne olduğunu önce çıkaramamıştım. Daha sonra anlaşıldı ki rahmetlinin bölge müdürlüğü sırasında çok emek vererek, dünyanın çeşitli bölgelerinden çok çeşitli bitkiler getirtmiş ve özenle düzenlenmiş ağaç parkı. Arboretumun bakımını yapmak istedim. Gereken her şey kısa zamanda yapıldı, sıra geldi bitkilerin isimlerini gösterir tabela dikilmesine. Bu işten kim anlar? Bizim Hilmi (Gürdal) anlar. Hilmi'ye rica ettik geldi, sağ olsun, bitkilerin isimlerini bülbül gibi şakıyarak tek tek söyledi. Yalnız bir iki tanesinde tereddüt etti, hem onları öğrenmek, hem de tespit ettiğimiz isimleri doğru-

latmak için Rahmetliyi evinde ziyaret ettim. Bölge Müdürlüğüne beraber geldik, yapılan işi görünce çok duygulandı, gözleri doldu. Ben kendilerini böyle tanımıştım. Efsane diyoruz ya gerçekten efsane ve de silvikültüre aşık bir bölge müdürü. İşte hem de böyle bir bölge müdürünün bulunduğu yerde başarısızlık, olacak şey değil.

En iyisi meseleyi baştan anlatmalıyım. Yaş sınıfları metoduna göre yapılan yeni planlar Bölge Müdürlüğünde büyük bir heyecanla karşılandı (1965 yılı). Artık modern ormancılık yapılması mümkündü. Bunun için bütün işletmeler bir yanşın içine girdiler. Önce planın amacı ve ruhu anlaşılmalıydı. Seminerler düzenlendi, Silvikültüre ait notlar, hocaların derslerde anlattıklarından akılda kalanlar derlendi, toparlandı. Büyük bir şevkle ve emekle silvikültür planları hazırlandı. Bu konuda eldeki tek kaynak Prof. Besalet PAMAY'IN 3 veya 4 sayfadan oluşan örnek Silvikültür planı isimli bir broşürdü. İlk uygulamalar yapıldı, beklenen gençlik gelmedi. Bu işte bir terslik olduğunu düşünen kişi de tabii ki Mehmet Yalçınır oldu. En iyisi yol yakınken bizi yetiştiren hocalarımıza danışmak. Sayın Yalçınır de aynısını yaptı. Hocalar, başta en büyük hoca olmak üzere kendilerine danışılmasından

büyük memnuniyet duydular. Artık Antalya'da hoca ne derse o, başka bir şey düşünmek bile büyük hata. Birkaç yıl da böyle denendi. Hayır olmuyor, olmuyor, olmuyor. Çoğu kere az da olsa gençlik sahada görülüyor, fakat hiçbir yaz kuraklığını atlatamıyor ve kuruyor. Bir yerde hata yapıyoruz ama nerede? Bu arada başarısız sahalar gittikçe çoğalıyor ve halkın da dikkatini çekmeye başlıyor. Yer yer çevrecilerin sesi ve protestoları yükselmeye başlıyor, Bu durumda ne yapılmalı? Tabii ki bilime sınırlamak ve hocaların sesine daha fazla kulak vermek, arkadaşlarımızda bunu en iyi şekilde yapmanın gayreti içindeler.

İşletme Müdürleri olsun, Bölge Şefleri olsun büyük bir dikkatle dinliyorlar hocaları, tek bir kelime dahi kaçırmak istemiyorlar. Sırf bu yüzden bir işletme müdürü hocaların sesini bir teyp cihazına kaydeder. Hani ilerde çalışmalar sonucunda yeniden başarısızlık yaşanırsa yanlış uygulamanın nerede yapıldığını kolayca bulmak ve aynı yanlışları tekrarlamamak için. İşte burada rivayet değişiyor, kimisi de "hayır efendim, ondan değil, sırf hinliğinden kaydetti hocaların sesini" diyenler de var. Öyle ya da böyle, hocaların bilgisi dışında ses kaydedilmiş oldu.

Hocalar bir gün önceden geldiler, yarın gençleştirme sahaları

Doğayı incelemek, gelişmelerin sebep ve sonuç ilişkilerini bulmak, en doğru ifade ile ormanı okumak. İşte en büyük öğretmen budur.

gezilecek. Havaalanında karşılandılar, o akşam sofralar kuruldu Tanrı ne verdiyse, (Söz konusu hocalarımız olunca Tanrı'nın nimetlerinin sonu yok gibi görünüyor) yenildi, içildi, sohbetler edildi. Sıra kahvelere gelince büyük hoca:

-Konuyu açmayacaktım ama yine de sormuş olayım, gençleştirme sahalarında durumlar nasıl?

Hoca daha cümlesini tamamlamadan herkesin yüzü düştü. Herkes önüne bakıyor.

-Yoksa yine gençlik gelmedi mi sahaya? Rahmetli bölge müdürü, başını kaldırmadan,

-Hayır efendim gençlik gelmesine geldi ama bu sefer de hepsi kurudu, hiç biri yaz kuraklığını atlatamadı. İşte o zaman at kaçtı, torba düştü.

-Keşke sormaz olaydım, işte bütün keyfim kaçtı. Çok merak ediyorum, acaba bu sefer de neyi yanlış yaptınız? Bu arada patavatsız işletme müdürlerinden biri, büyük bir mahcubiyet içinde:

-Hocam vallahi de billahi de hiç yanlış yapmadık, söylediklerini zi aynen yaptık.

-Sen ne demek istiyorsun, yani ben yanlış mı söyledim. Yani ben konuyu bilmiyorum öyle mi? Sana o diplomayı kim verdi? Bu ne saygısızlık,hoca çok si-

nirlendi. Öfkesinden boynunun damarları şişti. Herkes kaçıştı, Allah kolaylık versin, bölge müdürüne, sakinleştirmek ona kaldı, tabii eğer mümkün olursa.

Bizim hocamız böyledir işte, tatbikatçıları hala öğrenci sanır. Oysa hepsi de kocaman insanlar.

İşte o zaman aklına gelir kahramanımızın o teyp bandı. Hani hocanın söylediklerini unutursam veya yanlış hatırlar da yanlış bir iş yaparım (!) korkusu ile kaydettiği teyp bandı. Konuyu en yakın bildiği arkadaşına açar. Ne dersin yarın ortaya çıkaralım mı?

- Bilmem, sen bilirsin ama hocayı daha fazla öfkelendirmeyelim istersen. Kahramanımız tereddüde düşer. Ancak her ihtimale karşı yanımnda bulunsun, gerekirse çıkarırım. Hem de kim nereden bilecek böyle bir şeyin yanımnda olduğunu.

Ertesi günü hocanın öfkesinin geçmediği her halinden belli idi. Hoca barut gibi, yüzü hiç gülüyor, bırak gülmeyi kimsenin yüzüne dahi bakmıyor.

-Günaydın hocam bu sabah nasılsınız? Sözlerini ya hiç duymuyor ya da belli belirsiz bir şekilde başıyla hafif bir hareket yaparak cevaplandırıyor.

Tensil sahasına gelince hocanın yüzü de kararmaya başladı. Ev

sahibi işletme müdürü şimdi sizlere mıntıkanın bölge şefi yapılan işlemler hakkında bilgi verecek dediği sırada, o ana kadar hiç konuşmayan hocanın sakin olmaya çalışan fakat öfkeli bir ses tonuyla “Bırak bölge şefini sen anlat.” dediği duyuldu. Başansızlığın sebebi anlaşıldı, dercesine.

İşletme Müdürü anlatmaya başladı. Sayın ve pek muhterem hocamızın tavsiyelerine aynen uyarak, yaptıkları ışık kesimlerini, toprağı nasıl entansif bir şekilde işlediklerini uzun uzun anlattı. Sonunda da gençliği getirdik ama yaz kuraklığını atlatamadılar. Hocamız lütfeder bizi aydınlatırsa seneye bu problemi de çözeriz inşallah. Zaten görüldüğü gibi en büyük problem olan gençliği getirdik. Sıra geldi onu yaşatmaya.

-Hayır efendim siz bu gelen gençliği yaşatamazsınız. Siz benim söylediklerimi anlayamıyorsunuz.

İşte o sırada kahramanımızın gülerek elinde küçük bir kutu ile yaklaştığı görülür. Görenler şaşkınlık içindedir. Fırçanın en cıvıltı bölümünde neden gülüyor ki, a vah vah delirdi galiba.

-Değerli hocalarım, sevgili meslektaşlarım, şimdi kulağınızı dört açın ve şu sese kulak verin, dedikten sonra teybin düşmesine basar. Hocanın sesi yükselir cihazdan.

Hoca durumu derhal anlar:

-Terbiyesizliğin bu kadar çok fazla, toplantı burada bitmiştir. Ben gidiyorum, bir daha da gelmem, beni bir daha davet

etmeyin, gelmeyeceğim der ve arabasına yürür. Ve hoca sözü-nü tutar, bütün ısrarlı davetlere rağmen bir daha Antalya'ya gelmez.

Artık iş başa düşmüştür. Problemi tatbikatçılar çözecektir. Ama nasıl? Tabiidir ki en büyük hoca-ya danışarak. En büyük hoca da kim ola ki, işte darıldı gitti, bir daha gelmez ki. Ama var. Büyük hocadan da büyüğü vardır. **Doğayı incelemek, gelişmelerin sebep ve sonuç ilişkilerini bulmak, en doğru ifade ile ormanı okumak. İşte en büyük öğretmen budur.**

1-Kısa sürede anlaşıldı ki hoca-nın Bavyera Kara Ormanlarda ve Avusturya Alplerinde gördüğü gençlik ile burada göremediği gençlik arasında önemli bir fark vardır. Orada su açığı yok, üstelik su fazlası var. Burada ise müthiş bir su açığı var. Mayıs ayında bilemedin haziranın ilk yarısında son yağmur toprağa düştükten sonra artık en az üç ay yağmur yağmayacaktır. Bırak yağmur yağmasını öyle poyrazlar esecektir ki toprak kupkuru taş kesilecektir. İşte hazirandan itibaren topraktaki nem derinlere doğru kaçmaya başlar. O kaçır da kızılçam fidesinin kökü durur mu? O da kovalar, adeta bir yarış başlar. Hem de ölümüne bir yarış. Ben şahsen kızılçam fidesinin kökünün eylül ayında 75 cm ye kadar toprak derinliğine ulaşabildiğini ölçtüm, bu miktarın 125 cm ye kadar ölçülmüş olduğunu da işittim.

2-Toprağı işlersen rutubetin derinlere kaçmasının hızını arttırırsın. Fidenin kökleri ise bu hıza erişemez. Kururlar. Burada

bazı arkadaşlara ters gibi gelen bu konuyu biraz açmam gerekiyor kanaatindeyim. Toprağın derin işlenmesi, yetişme muhiti potansiyel verim gücünü yükseltir. Peki neden burada zararlı olmaktadır. Toprak işlendiği takdirde kapilarite oluşur. Rahmetli Orhan Yamanlar Hocanın sınıfta kapilarite diye bağırdığını duyar gibiyim. Az önce en büyük öğretmen doğadır demiştik. Siz köylülerin yağmurdan iki veya üç gün sonra (toprak tava geldiğinde) ağır bir kalası hayvanların arkasına takıp aynı çift sürer gibi tarlada gezindiğini görmüşsünüzdür herhalde. Bu işleme bazı yerlerde **taban çekmek** denir. Bunu yapmasının nedeni toprağın rutubetini muhafaza etmesini sağlamaktır. Bir başka ifade ile toprakta oluşmuş olan kapilariteyi kırmaktır. Bunu yapmazsanız toprak kurur ve rutubetin kaçması-köklerin onu kovalaması yarışında kökler aleyhinde bir durum yaratmış olursunuz. İyi de bunu (ağır kalası oluşmuş kapilariteyi kırmak için gençleştirme sahasında gezdirmek) kızılçam gençleştirme sahasında yapabilir miyiz? Yapamayız, sebebi az sonra aşağıda anlatılacaktır (Sahanın mutlak korunmaya alınması bahsinde).

3- Kızılçam bir ışık ağacıdır. Bu sözler çok hafif kalır. Öyle bir ışık ağacıdır ki en küçük bir gölgeye dahi tahammül edemez. Bu durum doğada açıkça görülür. Şöyle: Günün sadece birkaç saatini alacalı (tam olmayan) gölgede geçiren bir kızılçam fidesi ile tam gün ışık altında kalan fidesinin durumlarını incelemek yeterlidir. Bu cümleden hareketle kızılçamalarda asla

“öncü gençlik” diye bir şey kabul edilemez!

4- Kızılçamalarda bol tohum yılı diye bir şey yoktur. Her yıl tohum verirler ama az, ama çok. Üstelik 3 yıl hatta bazı ahvalde 5 yıl kadar toprakta çimlenmeden bekleyebilirler. Tohumlarının kabukları çok kalın ve serttir. Bu durum toprakta bekleyen tohumların yangından zarar görmesini engellediği gibi küçük de olsa çimlenme engeli oluşturur.

5-Ormancılıkta en kolay metot doğayı taklit etmektir. Üstelik garantili bir yoldur. Prof. Neyişçi'nin kulaklarını çınlatmak vakti geldi. Evet yangın kültürü, Hocadan umudu kesen meslektaşlarımız, bilhassa diri örtünün fazla olduğu yerlerde diri örtüyü, ölü örtüyü kontrollü bir şekilde yaktılar. Yaktılar derken çoban ateşini kastetmiyorum. Şöyle toprağı yalayıp geçen bir yangın kültüründen bahsediyorum.

a-Böylece ileride doğacak olan fidelerin suyuna ve besinine ortak olacak gereksiz bitkileri ortadan kaldırmış oldular.

b- Ayrıca fidelerin köklerinin madeni toprakla buluşmasını kolaylaştırmış oldular.

c- Yanan materyalden geriye kalan küllerde bulunan bolca potasyum ile de muhtemel kızılçam gençliğinin kuraklığa dayanma gücünü arttırmış oldular.

d-Küller ayrıca toprağın pH değerini yükselttiği için çimlemeyi kolaylaştırmış oldular.

d-Galiba en önemlisi de yangın sonrasında tohumlarda bulu-

nan çimlenme engelini de ortadan kaldırmış oldular.

6-Yeni çimlenen fidelerin korunmaya ihtiyacı vardır. Bunun için ince ve kozalaklı dalları sahaya çok ince bir şekilde serdiler. Böyle yapmakla alanın hızla kurumasını engellemiş, ayrıca tohum takviyesi de yapmış oldular. Gerekirse ayrıca önceden kozalaklarından çıkartılmış tohumları serpmek suretiyle takviye de yaptılar.

7- Galiba en başta söylemem gerekeni şimdi söylemeliyim. Sahada hiçbir şey bırakmadılar. Ne bir ağaç (kesilmiş veya dikili, ne de öncü gençlik), ne odun ne de hiçbir şey. Bütün bu faaliyetleri çimlenmenin başlayacağı tarihten en az 15 gün önce bitirdiler ve alanı mutlak bir korumaya aldılar. Öyle bir koruma ki sahaya ne tavuk ne de kuş dahi girmesine izin vermediler.

Tohumlar ne zaman çimlenir? Kitaba bakarsan yok sıcaklık 25 dereceyi bulacakmış, yok efendim rutubet şöyle olacaktı, bunları geçin efendim, hem de çabuk geçin. Ormana git ve onu incele, ilk çimlenmeler ne zaman başlıyor, onu öğren. Merak etme bu tarih yıllara göre en fazla 10 veya 15 gün fark eder.

Dikkat et ilk çimlenmenin görüldüğü yerler güney yamaçlardaki kuytu yerlerdir. En son da kuzey yamaçlarda görülür çimlenme. İşte bu ilk çimlenmenin görüldüğü tarihten en az 15 gün önce sahayı terk etmek şarttır. Yok sahada çok az bir odun kaldı, onu da çıkarayım diye bir şey olamaz. **Tohumlar çimlenmeden en az 15 gün önce saha-**

Yalnız dikimde çok da geç kalma, dikim yaptım diye başarısız olduğunu düşünme, en başarılı doğal gençleştirmelerde dahi %15-20 dikime ihtiyaç duyulabilir. 2-3 yaşına gelinceye kadar beklemelisin. Çünkü fidanlar bu yaşa kadar kök büyümesine güç verirler. 2-3 yaşına gelen fideler çok sıktır.

Yı terk edip mutlak korumaya alacaksın. Nokta

Bu tarih (terk tarihi) rakımı 600 metreden yüksek yerlerde Mart sonu, düşük rakımlı yerlerde Ekim ayı ortası olabilir. Olabilir diyorum, çünkü hatalı da olabilir. Eğer bu tarihte hata yaparsan başarı şansın sıfırdır.

Ondan sonra sahayı sürekli gözetle, gençlik gelmeyen yerler varsa ki buralar muhtemelen yabanlaşmış yerlerdir, istersen fidan dik, istersen toprağı azıcık gıdıklamak suretiyle, tohum, kozalaklı dal takviyesi yap, daha da olmadı gelecek yıl dikim yaparsın. Yalnız dikimde çok da geç kalma, dikim yaptım diye başarısız olduğunu düşünme, en başarılı doğal gençleştirmelerde dahi %15-20 dikime ihtiyaç duyulabilir. 2-3 yaşına gelinceye kadar beklemelisin. Çünkü fidanlar bu yaşa kadar kök büyümesine güç verirler. 2-3 yaşına gelen fideler çok sıktır. Bunları böyle sık bı-

rakmamalısın. Aksi halde birbirini yer hepsi dejenere olurlar.

Eline 10 metre boyunda ipler al, her ipe 2 m aralarla kurdele bağla, kurdele bağlanmış ipleri ikişer metre arayla gençlik üzerine döse. Sonra işçilerin eline birer makas ver ve de şu talimatı ver. *"Kurdeleye en yakın (en fazla bir karış) mesafedeki en güzel fidanı seç, geriye kalanları makasla kes"*. Sakın elle koparılmasına izin verme. Fidanları aslında sık bıraktık, $2m \times 2m = 4 m^2$ $10000/4 = 2500$ adet fidan 1 ha. alana isabet eder ki en geç gençlik çağına geldiğinde aralardan birer tane daha alınması gerekir. Eğer bunu yapamayacaksan fidan aralık- mesafeleri $2 m \times 3 m = 6 m^2$ $10000/6 = 1666$ hektardaki fidan sayısı normaldir. Bu ahvalde sıklık bakımı yapılmıyorsa kadar zaman kazanmış olur.

Buraya kadar anlattıklarım değerli tatbikatçı arkadaşlarımla iş başa düşünce tabiatı okumak suretiyle öğrendikleri bilgiler. Ben Antalya'da göreve başladığımda (1982 yılının sonlarına doğru) bu bilgiler artık biliniyordu. Tabii zamanla başka ilerlemeler de kaydedildi. Örneğin kontrollü de olsa yangın kültürünün şart olmadığı gibi.

Bu kadar dedi-kodu kâfidir diyorsanız eğer:

Şimdi sizlere başımdan geçen bir olayı anlatmak istiyorum. 1985 yılında Denizli Orman Bölge Müdürlüğüne Şube Müdürü olarak atandım. Fakat çok mutsuzdum. Bu mutsuzluğum Bölge Müdür Yardımcılığına Lütfi (Aslan) Bey'in tayin edildiği tarihe

kadar sürdü. Lütfi, çok eskiden beraber çalıştığım bir arkadaşım. Bir gün sohbet esnasında mutsuz görüldüğümü söyledi. Evet, doğru söze ne denir? Mutsuzdum, işimi sevmiyordum. Zaten işim de yoktu ki, üç ayda bir adet cetvel yapacaksın. İş değişim de bu.

-Ağabey, darılmasan sana bir teklifte bulunacağım,

-Hayırdır, ne teklifi?

-Seni çok mutlu edecek bir teklif. Şube müdürlüğünden vazgeçip Silvikültür Şubesinde mühendisliğe ne dersin?

-Çok memnun olurum.

Şubede görevli Galip Gökçen var, çok değerli, çok bilgili ve de son derece kişilik sahibi bir genç arkadaşımız. Daha sonra şubeye Ali Esenoğlu ve Erdoğan Soner de geldiler. Ekip 4 kafadar, güvenilir arkadaştan oluşuyor. Çalışmalara gerek oldukça Savaş Özcan da katılıyor. Çalışma arkadaşlarımız çok yetenekli ve çok bilgililer. Bir müddet sonra ekipten (beyni olan) Galip bey ayrıldı, yerine o sırada Ankara'dan şube müdürü olarak atanan Yusuf (Ertaylan) bey geldi. Yusuf Bey, daha çok mesleğin ağaçlandırma bölümünde çalışmış, konusunda gerçek bir uzman ve çok zeki bir kişi. Kısa sürede ekibe uyum sağladı ve de çok katkı vermeye başladı.

Biz dört kafadar Denizli'de şöyle bir düzen kurduk. İşletmelerden gelen talep üzerine problemleri sahaya gidiyoruz, -yanımızda ilgili bölge şefi, İşletme Müdürü veya yardımcısı- önce sahanın geçmişini öğreniliyor, daha sonra

ilgili bölme veya bölmeler dik-katle inceleniyor, yapılabilecekler ve yapılmaması gerekenler tartışılıyor, tartışma bazen saatlerce sürebiliyor. Bazen de saha gezildikten sonra tartışmaya hiç gerek kalmıyor, bir arkadaşımız fikrini söylüyor, herkes onaylıyor. Ama sonunda mutlaka bir tutanak düzenleniyor.

Tutanakta neler mi yazıyor? Orada konuşulanlar, yapılması gerekenler, dikkat edilecek hususlar, yapılmaması gereken işler etraflıca anlatılıyor. Tutanak toplantıya katılanlar tarafından imzalandıktan sonra bir nüshası hemen orada Bölge Şefine veriliyor.

Tutanak, Bölge Müdürlüğünde arşive alınıyor, resmi yazı ekinde İşletme Müdürlüğüne gönderilerek konunun takip edilmesi isteniyor.

Ekip olarak gözlemimiz Denizli Bölge Müdürlüğünde kızılçam doğal gençleştirilmesi başarılı bir şekilde yapılmaktadır. Aksaklık, -eğer varsa- bazı kereler sahadan çıkma konusunda çok çeşitli sebeplerle geç kalınmasından ve zaman zaman alanın yeteri kadar korunamamasından kaynaklanmaktadır. Saha-dan geç çıkıldığı veya yeterince korunmadığı takdirde neler olacağı veya neler olmayacağı da tatbikatçı arkadaşlar tarafından bilinmektedir. Son 2-3 yıldır yapılan doğal gençleştirme çalışmaları %100 başarılıdır.

1988 veya 1989 yılı Mayıs ayında İ.Ü. Orman Fakültesi Silvikültür Kürsüsünden Prof. İ. Atay ve Prof. T. Odabaşı, (galiba S. Ürgenç Hoca da vardı) ile Silvi-

kültür yüksek lisans öğrencileri Tavas ve Merkez İşletmemizde ekskürsion gezisi için geldiler. Bölge Müdürlüğümüz konusu dolayısı ile Şube Müdürü Yusuf Bey ile benim katılmamı uygun gördüler.

Yusuf Beyle ilk gün sabahleyin erkenden Tavas'a gittik. Kahvaltıdan sonra Prof. İ. Atay gezi esnasında dikkat edilecek hususlar hakkında öğrencileri bilgilendirdikten sonra teknik konular hakkında bilgi vermeye başladı. Yaptığı konuşmada gençleştirme yapılırken öncelikle hazırlama kesimleri, -bu şart olmayabilir- ısk kesimleri ve boşaltma kesimleri sırasıyla yapılmalıdır. Esasen bunları derslerde etraflıca anlatılmıştı. Bu gün burada yetkili ağabeyleriniz bizleri gençleştirme sahalarını gezdirecekler, sırasıyla önce varsa hazırlama kesimlerinin yapıldığı sahadan başlayarak ısk kesimleri yapılan sahaya, daha sonra boşaltma kesimlerinin yapıldığı sahaya, en sonra da nihayet gençlik geldiği, hatta tercihen fidelik bakımlarının yapıldığı sahaya getirirlerse memnun olacaklarını söylediler.

Hoca daha çok öğrencilere hitap ederken biz tatbikatçılar "şimdi ne yapacağız" der gibi bakışmaya başladık. Konu hakkında izahat vermem için Yusuf beyle kaş-göz işaretleri yardımı ile anlaştık. Ben konuşmak için söz istediğimde Sayın Atay bana hitaben, "Benim konuşmama cevap mahiyetinde konuşacaksan istersen hiç başlama, sahaya gidelim, orada zaten bol bol konuşacağız" dediler.

Son iki veya üç yılda sadece bu işletmenizde toplamda 1200 ha. civarında olan 30 adet in üzerinde gençleştirme sahamız vardır. İşte listesi buradadır. Lütfen gözünüzü yumun ve parmağınızı birinin üzerine koyun. Daha sonra da İşletme Müdüründen bizi bu sahaya getirmesini rica edelim.

- Hocam, size cevap vermek haddim değil, ancak bizi mazur görün sizleri saydığınız sahalarla getiremeyeceğiz. Çünkü böyle bir saha yoktur. Sadece bu işletmede değil, Bölge Müdürlüğümüz tüm işletmelerinde, Antalya, Mersin, Muğla Bölge Müdürlüklerine bağlı bütün işletmelerde dediğiniz tipte bir sahanın olmadığını biliyoruz. Bizler yıllardan beri tek bir kesim yapıyoruz. Boşaltma kesimleri. Bu sefer bakışma sırası hocalara ve talebelere gelmişti.

-Son iki veya üç yılda sadece bu işletmenizde toplamda 1200 ha. civarında olan 30 adet in üzerinde gençleştirme sahamız vardır. İşte listesi buradadır. Lütfen gözünüzü yumun ve parmağınızı birinin üzerine koyun. Daha sonra da İşletme Müdüründen bizi bu sahaya getirmesini rica edelim.

-Yani o kadar iddialısınız.

-Hocam, konu iddia meselesi değil. Ancak bu sonucun alınmasının çok da kolay olmadığını itiraf etmeliyim. Arkadaşlar çok zorluklarla karşılaştılar.

En yakındaki bir sahaya gitmeye karar verildi. Sahaya vardığımızda İşletme Müdürü Cengiz (Yücel) Beyin kısa bir hoş geldiniz

konusmasından sonra ilgili Bölge Şefi (İsminin Hüsnü Gökçe olduğunu anımsıyorum, yanlış da olabilir) yaptığı iş ve işlemleri sırasıyla anlattı. Gereksiz tekrara yer vermemek için burada Bölge Şefinin konuşmasını anlatmayacağım. Şu kadarı bilinmelidir ki yukarıda sıralamış olduğum safhaları şefimiz büyük bir güven içinde anlattı. Sözlerinin bittiğini sorusu olan var mı? diyerek ifade etmiş oldu. Bunun üzerine biz tatbikatçılar şefi alkışladık. Bizim alkışladığımızı gören öğrenciler de şiddetli bir şekilde alkışladılar. Hocalar da başarılı şefimizi alkışladılar

Sanırım Suat Hoca, "Öyle anlaşıyor ki siz bütünüyle toprakta çimlenmeden bekleyen tohumlara bel bağladınız. Ya toprakta yeteri kadar tohum yoksa ne yapacaksınız? Bütün emekler boşa gitmiş olmaz mı? Veya yeteri kadar tohum var olduğunu varsayalım. Fidanların kalitesi ne olacak?" Ben genç arkadaşımız cevap veremezse nasıl cevaplandırınız diye tasarlarken şefin büyük bir güven içinde:

-Bütünüyle toprakta çimlenmeden bekleyen tohumlara bel bağladığımız doğru değil, çoğunlukla dersiniz kabul ederiz. İkincisi, yeteri kadar tohum yok-

sa hocam gayet kolay, çalışmaya başlamadan önce sahadaki toprak, tohum durumlarını, kontrol ediyoruz. Yeteri kadar tohumlayacak ağaç yoksa mesela genç bir meşcere varsa, buraya kozalaklı dallar seriyoruz, ayrıca tohum takviyesi de yapmak mümkün. Kaliteye sıra gelince, önce fidelik bakımı, daha sonra gençlik ve sıklık bakımları esnasında mümkün olduğunca kötü fertleri çıkarır, artımın iyi fertler üzerinde toplanmasını sağlarız. Kaldı ki fena şekilli fertlerin mutlaka ve mutlaka genetik özelliklerinden kaynaklandığı iddiası her zaman doğru olmayabilir.

Bölge Şefi konuşmasını bitirince öğrenciler alkışladılar. Zaten bekliyordum, bu yüzden hocaların arkasında yerimi almıştım. Hocalara ayıp oluyor işareti yaptık, öğrencileri susturduk. Ancak bu sefer de hocalar alkışladılar.

Ekskursiyon ilerleyen saatlerinde ve günlerinde o ilk günün gereksiz gerginliği bitti. Hele gençleştirme sahaları gezilip başarılar görüldükçe yerini sevgi sözcükleri almaya başladı. Biz zaten hocalarımıza karşı her zaman saygılı olmuştuk.

Hatta hocalar, bir şey değil de yazdığımız bunca kitap ne olacak demeye başladılar. Hocam, bilim canlı bir objedir, statik değildir. Biz bunu sizden öğrendik. Bilim hiç ilerlemesin yerinde kalsın demek doğru olmaz. Sonra değişiklik sadece kızılçamda oldu. Şimdi karaçam sahasına gidiyoruz, göreceksiniz orada her şey sizlerin kitapta yazdığınız gibi gerçekleşiyor.

-Her şey mi? Söz mü? (gülerek)

SONUÇ OLARAK:

Yüce Mustafa Kemal'in geleceğimizi emanet ettiği genç meslektaşlarıma tavsiyemdir.

-Kendinize güvenin, kimseden medet ummayın, muhtaç olduğunuz bilgi doğada mevcut olup sizin onu bulmanızı beklemektedir.

-Cesur olun, hata yapmaktan korkmayın. Doğa her türlü hatamızı tamir eder.

-Ormanı gezin, boş vakitlerinizde hiçbir işiniz olmasa dahi ellerinizi arkaya bağlayarak gezinin, isterseniz bu arada ıslık da çalabilirsiniz.

-Ormanı hep alıcı gözle inceleyin.

-Şunu aklından hiç çıkarmayın, doğada hiçbir şey sebepsiz değildir. Sebep ve sonuç ilişkisini çözdüğün an bilgi deryasının anahtarını buldun demektir. Tabiidir ki bu anahtarı bulmak için, ormanı teşkil eden fertlerin biyolojisini, çevreyi, iklimi yani

ekolojiyi çok iyi bilmek gerekir.

Aşağıda bu ekskürsiyon esnasında çekilmiş fotoğraf görülmektedir.

03.06.2020

Gezinin son günü artık vedalaşma zamanı

- 1- Erdoğan Soner
- 2-Yusuf Ertaylan
- 3-Ali Esenoğlu
- 4-Prof. Tolgay Odabaşı
- 5-Mehmet Çolakoglu
- 6-Salih Koç
- 7-Nurettin Doğan

Vehbi TUTMAZ
Orman Mühendisi

ŞEYTANIN İŞİ

Ayvalık...

Kuzey Egenin incisi. Orman ile denizin, ada ile yanmadanın özlemle, dostça kucaklaştığı özel bir güzellik, bir doğa harikası. Bu ifade edilemez güzellik "Şeytan Sofrası" tepesinde doyasıya yaşanır. Şeytanın ayak izi ise bir efsanedir. Bazıları bu doğal yapıyı mutlaka görmek ister. İşte bu noktada şimdi ekosistemin ahengine yakışmayan siyah bir kuşak dikkati çeker.

Bu günlerde Şeytan Sofrası'nda güneşi batıranlar; Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nda 03.07.2006 tarihinde 168 hektar ile 17.08.2017 tarihinde 20 hektar alanda artık siyahın kaybolup yeşilin keyif verdiği bir manzara ile 19.09.2020 tarihinde Ayvalık Adaları Tabiat Parkı ve Ayvalık Orman İşletme Şefliği'nde meydana gelen yangına konu 53 hektar alanda ise yeşil ile ma-

vinin eşsiz dansına adeta siyah bir fonla ara vermesine tanıklık eder.

Ormanın huzur veren yeşili, kızılçamın ateşle dansına, hüznün göz yaşı çare olmayınca her şey karardı, her şey ve herkes sustu. O gecenin karanlığı, öfke, korku, ter ve gözyaşı ile üzüntüyü içinde sakladı. Gerçekten şeytanın işi miydi? Oysa 2006 yılında olduğu gibi 19.09.2020 tarihindeki yangın da enerji nakil hatından başlamıştı. Şeytan uykudayken...

Saat 21:30 sıraları Ayvalık İlçesi, Küçükköy Mahallesi Sümer Sitesi yakınlarında şiddetli rüzgârın etkisi ile enerji nakil hatları ilk kıvılcımları ormana bırakır. Ayvalık Orman İşletme Şefliği'ne ait 2 km. uzaklıktaki arazöz 5-6 dakikada yangın alanına ulaşır. Zaman düşmandır sanki. Saatteki hızı zaman zaman 50 kilo-

**Ormanın
huzur
veren yeşili,
kızılçamın
ateşle dansına,
hüznün göz
yaşı çare
olmayınca her
şey karardı,
her şey ve
herkes sustu.**

metreye ulaşan rüzgâr, anında müdahale edilmediğinde ege-
men güç olduğunu yine ilan et-
miştir.

Durmadı, durdurulamadı. Uzak
yakın orman idaresine ait tüm
araçlar, belediyenin tüm ola-
nakları, sivil toplum kuruluşları
ve çevrecilerin karanlığı yırtan
seslerini dinlemedi rüzgâr. Yan-
gın sabaha karşı MİT tesislerine
ulaşıp denizde soğudu. 53 hek-
tar yeşillik birkaç saatte siyaha
boyandı.

Ayvalık Orman İşletme Şefi-
ği'nin 45281,4 hektarlık genel
alanının sadece 4967,2 hektarı
(%11) ormanlarla kaplı. 21 Ni-
san 1995 tarihinden itibaren
"Ayvalık Adaları Tabiat Parkı"
bu yöreye ayrı bir anlam kat-
mış; 19 adası, 19624 hektarlık
genel alanına sahip, 15643 hek-
tarlık deniz alanında sadece bu-
rada bulunan kırmızı mercan

(*Corrallium rubrum*) ile karada
16'sı koruma altında olan 671
tür barındıran 1930 hektarlık or-
manlık alan özel bir yöre. Gerek
ormanlık alan gerekse yanan
alanların büyüklükleri Türki-
ye'de 2020 yılında yanan devasa
alanlara oranla belki fazla bir
şey ifade etmiyor. Oysa orma-
nın denize bu kadar yakıştığı bir
doğal cennette her bir ibre adeta
altın değerinde sanki. Çalışanla-
rın takdir edilesi yoğun çabala-
rı sonucu bina tesis ile insanlar
için kayıp yaşanmamıştı. Küçük
bir teselli işte.

Doğa severler, Ayvalık'taki Sivil
Toplum Kuruluşları, yerel yö-
netimler, görevli kurumlar ne
yapmalıydık, ne yapabilirizi son
duman sönmeden gündemi-
ne aldı. Konunun uzmanlarıyla
alanda ilk belirlemeler yapıldı.
Kent konseyi, sivil toplum kuru-
luşları bu kez 23.09.2020 günü
Ayvalık Büyük Park'ta toplandı.

Hani hep denir ya her yangın
yeni bir deneyim, yeni bir ders,
yeni bir pişmanlıktır. Keşkelerle
dolu cümleler yine önbellekte
yerini aldı.

Keşke dendi... Burada çıkan
yangınların bir nedeni de ener-
ji nakil hatlarıysa neden gerekli
bakım çalışmaları yapılmaz, ne-
den böyle önemli bir coğrafyada
enerji nakil hatları yer altına
alınmaz

Dendi ki; bu özel alan niçin bir-
çok kurumun katkısıyla kame-
ralar ile sürekli gözetlenmez, bu
kadar zor mu..

"Ayvalık Adaları Tabiat Parkında
enerji nakil hatları dışında sig-
ra, düzensiz piknik ve konakla-
ma gibi ihmal ve dikkatsizlikten
kaynaklanan yangınların çıkma-
sı olasıdır. Bu tür alanlar yangına
hassas dönemde orman idaresi,
jandarma gibi kurumların koor-
dinesiyle kontrol edilerek ilgili-
lerin uyanılması, yeter miktar ve
dikkat çekici özellikte ikaz lev-
haları ile donatılması iyi olmaz
mıydı?" gündemde yerini aldı.

Yine tartışıldı "Çevre halkının
yangınlara karşı duyarlılığının
artırılması için eğitim ve toplan-
tılar düzenlenmesi, etkinlikler
yapılması, yangınlara erken ve
etkin müdahale için kurumlar
arası koordinasyonun sağlan-
ması, personel eksikliğinin gide-
rilmesi, gerekli eğitim ve işbirliği
çalışmalarının önceden tamamlan-
ması,"

Yangın gecesi yüreğindeki acıyı
daha da büyütmemek için fiilen
yangına katılmak isteyenlerin
alana yaklaştırılmadığı konu-
şuldu. Oysa yangınlara katılmak
isteyenlerin gerekli eğitimler

ve donanımları temin etmek için Orman İdaresine başvurarak “Gönüllü” olmaları gerektiği anımsatıldı.

Orman İdaresi, Tabiat Parkı yetkililerince özellikle tarım orman arakesitinde yanıcı madde miktarının azaltılmasına yönelik, denetimli yakma, yol kenarı temizliği, yangın yol ve şeritlerinin bakımlarının yapılması gibi önlemlerin alınması gerekliliği anlatıldı.

Orman içi ve bitişiğinde bulunan binaların çatı, pencere malzemeleri, çevre ve peyzaj düzenlemesi gibi çalışmalarda yangınların dikkate alınmasının zorunluluğu vurgulandı.

Olası bir yangında gerekebilecek su ihtiyacı için site sorumluları, Belediye, orman idaresi gibi kurumların itfaiye-arazözlerin su alımına uyumlu gerek ve yeter miktarda hidrant (Su temin noktası) oluşturmaları niye düşünülmemiş veya yapılamamıştı, derin derin düşünüldü.

Yangınların sıkça görüldüğü (sıcaklığın yüksek olduğu, hava neminin %30'ların altına düştüğü, rüzgârın şiddetli olduğu) dönemlerde bu coğrafyada yaşayanların çok daha dikkatli olmaları zorunluluğu ile tehlike yaratanların ikaz edilerek, yangın anında yangın ihbar numarası 112 nin acilen aranması anımsatıldı.

17.08.2017 yangınında da tartışılan; milyonlarca yıldır her tür etkiye karşı varlığını başarı ile sürdürebilen bu sistemin yangınlara maruz kalması halinde, biraz da kamuoyu baskısına karşın bir an önce iş makineleri kullanılarak ağaçlandırma çalışmalarına başlanması, sanki ancak bu şekilde yaraların hemen sarılacağına zannedilmesinin yanlış olduğu, asıl yapılması gerekenin ekosistemin kendisini onarmasına fırsat tanımak olduğu, ağaçlandırmadan önce ormanlaştırmanın daha değerli olduğu, yanan alanların en az birkaç yıl korumaya alınarak gözlenmesinin artık zorunlu bir hal aldığı, orman yangınlarından etkilenen alanlarda yapılacak teknik çalışmaların planlanmasında (Ağaçlandırma, gençleştirme vb) her tür farklı şarta rağmen varlığını milyonlarca yıldır sürdürebilen bitki örtüsünün varlığını sürdürme çabasına ve ağaçların evrimleşen genlerine saygı duy-mak zorunda olunduğu konusu yinelen-di.

Bu zengin ekosistemi tek bir türe çevirme hedefi doğanın kurallarına da aykırı olduğu, orta ve uzun vadede bu durumda

farklı sorunlar (yangın, hastalık vb) yaşanabileceği, ancak tarım/orman arakesitinde, yangına konu alan sınırlarında, yol ve yangın emniyet şeritlerinde şaşırtmalı 5-7 sıra servi ile tecrit (ayırma) zonu oluşturulması da uygun olacağı ifade edildi. Yangınlar kadar önemli olanın bu coğrafyada yaşayanları ekosistemin kurallarına ve yangın gerçeğine uygun olarak yaşamayı öğrenmelerinin esas olacağı, alınan her dersin uygulamada mutlaka yer bulmasının şart olduğu, çevre ve orman yangınları konusunda hemen her kesimin yapabileceği bir şeyler olduğu,

Türkiye Ormancılar Derneği'nin birçok ormancılık etkinliğinde olduğu gibi orman yangınları konusunda da yapıcı eleştirileri ile birlikte eğitici, önleyici gibi hemen her tür etkinliğin içinde yer alacağı, katkı sağlayacağı hususları da vurgulandı.

Tüm bu konular ile ilgili basın açıklamasına Türkiye Ormancılar Derneği'nin yaptığı katkılar da değerli bulundu.

Şeytan Sofrası'nda gün batımının tadı başkadır. Yapmamız gerekenleri yerine getirdiğimiz sürece...

ORMAN YANIYOR...

**Dikkatsizlik ve ihmal
Deniyor...
Hayır!...
Özendirmedir,
Ağır savsaklamadır!...**

**Yurdum,
Doğudan kanıyor,
Batıdan yanıyor
Yurttaşım aldatılıyor.
Yurdum "Babalar Gibi Satılıyor"**

**O yangın biliniyor,
Gizleniyor, örtülüyor.
Susup özendiriliyor.**

**Eyletmen beni,
Söyletmen beni!...**

**29.07.2013 - ANKARA
EYİĞÜN PULAT
Orman Yüksek Mühendisi**

TÜRKİYE'NİN İLK ORMANCILIK PROJESİ, KARADERE SERÜVENİ

Tarık Barbaros PİLEVNE • pilevnetarik@hotmail.com

Gülüş Irmağının denize döküldüğü yerin bir yanında baba ocağı Erdem Yuva evleri; diğer yakasında ise yaz aylarında bütün günümüzü geçirdiğimiz, en mutlu ve renkli gençlik anılarının mekânı olan Erdemir Plajı vardı. İki kıyısı cetvelle çizilmiş gibi dosdoğru olan Gülüş Irmağı kıyıları, Karadeniz bölgesinin sarp coğrafyasıyla pek uyumlu değildi aslında ama bizler bunun nedenini bilmiyorduk. Irmak, yeşil ve duru suyuyla yarattığı görsellik ve kıyısına bağlanan birkaç küçük teknenin dışında insanların günlük yaşamında da yer almıyordu zaten. Zaman su gibi aktı; işlendik, eşlendik ve Ereğli'den ayrıldık. Daha sonraki geliş gidişlerimizde büyüklerimizi Meydanbaşı'ndaki huzur ve sükûn dolu istirahat yerlerine bıraktık. Yahya Kemal, o muhteşem HAYAL ŞEHİR'inde Karacaahmet için, "Serviler şehri dalar kendi iç aydınlığına" der. Onlar, Ereğli'nin en yeşil, en havadar yerlerinden birinde, başuçlarına diktiğim ve şimdilerde birer ulu ağaç olan servilerin gölgesinde uyuyorlar. Zaman suyunun kıyılarında vakitler tüketirken, geçenlerde, değerli bir ormancı meslektaşımın, KTÜ Orman Fakültesi'nden Prof. Dr. CANTÜRK GÜMÜŞ'ün bir çalışması elime geçti: Türkiye Ormancılar Derneği yayını ve Ankara 2017 basımı olan, "Devlet Ormancılığına Geçiş Sürecinde KARADERE SERÜVENİ" adlı kitabı...

Eseri, zihnimde yer eden haliyle ve anladığım kadarıyla özetleyerek sunmak istiyorum. Dilimiz sürçerse, af ola! Yıl 1924, Cumhuriyet henüz bir yaşındadır ve Kurucu Önderin ifadesiyle; "Bize geri, hastalıklı bir vatan miras kaldı. Yoksul bir köylü devletiyiz!" 13 Milyon nüfusun %80'i kırsal alanda yaşamakta ve %2'si okuryazardır. Balkan Savaşları, 1. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı yıllarında yakılan yıkılan Vatan göklerindeki karabulutlar yenice dağılmakta, Anadolu toprağı ise henüz tütmektedir. İşgalci Yunan destursuz girdiği vatan toprağında Mehmetçğin tokadıyla sersemleyip, bir haydut sürüsü halinde kaçıırken; bin kadar köyü, yüz bini aşkın evi, ahır ve samanlığı, orman-

Devlet Ormancılığına Geçiş Sürecinde
KARADERE SERÜVENİ

Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ

Türkiye Ormancılar Derneği
(The Foresters' Association of Turkey)

19. yüzyılın sonlarında Osmanlı coğrafyasında demiryolu yapımını üstlenerek imtiyaz sahibi olan yabancı şirketlere, demiryolu güzergâhlarının iki yanındaki 20 km'lik kesimde, tüm doğal kaynakların bedelsiz kullanımı hakkı verilmişti. Yabancı şirketler bu haklarını acımasızca kullanır, demiryolu güzergâhındaki ormanları ve madenleri talan ederler.

ları, harmanları yakar, kıpırdayan her şeye ateş açar. Yurda sığınan geniş bir göçmen kitlesi ise barınacak ev ve işleyecek toprak düşündedir. Salgın hastalıklar halkımızı kırmakta, bebek ölüm oranı % 60'ı aşmaktadır. Kısaca durum kötüdür, memleketi neredeyse yeniden inşa etmek gerekecektir. Fakat bunun için kaynaklar çok kısıtlıdır ve ülke Batı'nın her türlü ürünü için açık pazar halindedir.

Sınırlı ihracat kalemlerimizin ilk üçü; tütün, üzüm ve incirdir. 1924 yılı bütçesi, 118.2 milyon TL'dir. Üzüm ve incir ihracat gelirimiz, 28.2 milyon TL ile o yıl bütçesinin % 24'üne karşılık gelmekte ve oldukça önem arz etmektedir. Fakat bu ürünlerin dışsatımı için ambalaj kutusu gereklidir. Bunun için en uygun olan malzeme ise göknar kerestesidir. Batı Karadeniz ardı ormanlarda yeterince bulunan bu hammaddeyi başta İzmir olmak üzere ihraç limanlarına taşımak için gerekli karayolu ağı hemen hiç yoktur.

19. yüzyılın sonlarında Osmanlı coğrafyasında demiryolu yapımını üstlenerek imtiyaz sahibi olan yabancı şirketlere, demiryolu güzergâhlarının iki yanındaki 20 km'lik kesimde, tüm doğal kaynakların bedelsiz kullanımı hakkı verilmişti. Yabancı şirketler bu haklarını acımasızca kullanır, demiryolu güzergâhındaki ormanları ve madenleri talan ederler. Bunun yanında cepheye silah, cephane ve asker nakleden savaş halindeki hükümetlerimiz de aynı yola başvururlar. 1925 yılına gelindiğinde ise demiryolu güzergâhlarında, şimendiferlerde yakacak ağaç, yani odun kalmamıştır. Kömür ise zaten yoktur, Zonguldak madenleri henüz milileştirilmemiştir. Yalnızca amba-

laj kutusu için değil, demiryolu yapımı için travers ve maden işletmeciliği için maden direğine de şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

İşte "Karadere Projesi" bu gereksinimlerle gündeme gelmiştir. Devrek ilçesi, Dirgine Orman İşletmesi bünyesinde yer alan Karadere orman envanterindeki altı milyon m3 hammaddenin, her yıl yüz bin m3'ünün yerinde işlenerek kereste elde edilmesi ve kurulacak 130 km. uzunluğunda dar hatlı şimendifer / dekovil ile Ereğli'ye - Güllüç Kereste Limanına taşınmasını içeren proje için, günün kısıtlı imkânlarına rağmen toplam 3.5 milyon TL ödenek ayrılır. Bu maliyetin, Cumhuriyet'in ilk bütçesinin % 3'ünü oluşturduğu ve Sağlık Bakanlığı bütçesinden fazla olduğu görülmektedir. Yani günün şartları içinde dev bir projedir. İşin başına Çek asıllı Franz Stöger, diğer adıyla İbrahim Kutsi adlı Orman Fen Müşaviri tam yetkiyle getirilir.

1924 yılında başlayan ve bir yıl içinde tamamlanan çalışmayla Güllüç Irmağı, Karadeniz'e birleştiği yerden itibaren işçi gücüyle kazma ve kürekle temizlenip, toprak tesviyesi yapılarak, 2 km uzunluğunda, 60 metre genişliğinde ve 3 metre derinliğinde bir kanal açılır. Bu haliyle liman girişine gemiler yanaşabilecektir. Ereğli Limanının taşkömürü taşımacılığında kullanılmasına da engel olunmayacaktır. Irmağın bu topografyası günümüzde aynen korunmakta olup, kuzey sahili ERDEMİR mülkiyetinde, güney sahili kamusal alandır.

Dekovil hattının yapımında Türk-Rus Savaşı sırasında (1914 - 1915) Trabzon'a getirilen, bir kısmı Hamsiköy'e kadar döşenen ve kalanı da Trabzon Limanı yakın-

larında istiflenen Alman kaynaklı raylar ve diğer malzeme kullanılacaktır. İşletme Müdürü İbrahim Kutsi, vakit geçirmeden Trabzon'a giderek kullanılmayan bu malzemeyi Devrek / Karadere'ye getirir. Devrek - Ereğli arasındaki yolun tesviyesi ile bir miktar hattın yapımına da başlanır.

1924 ve 1925 yıllarında sürdürülen bu çalışmalara rağmen, proje yarım kalır ve sonuca ulaşamaz. Merkezi otoritenin konuya yaklaşımı, uzman ve yetişmiş personel azlığı, harcamanın geri dönüşünün 10 yıl gibi bir zamana yayılacak olması, kaynak tasarrufu düşüncesi gibi unsurlar öne çıkar. Bu arada Ankara'da; Meclis'te, Ereğli - Devrek dekovil hattı yerine, Ereğli - Ankara demiryolu yapımının daha uygun olacağı gibi değerlendirmeler yapılır. Sonraki süreçte Türkiye ormanları, müteahhitler ve şirketlere kiralayıp satılırken, Devlet'in orman işletmeciliği yapıp yapmaması konusu ilgili alanda tartışılır. Ta ki, 1937 yılında çıkarılan 3116 Sayılı Orman Kanunu'yla ülke ormanların Devlet tarafından işletilmesi olgusu yasalasınca kadar. Bu tarihten sonra kurulan Devlet Orman İşletmeleri; personel, ulaşım ve üretim olanaklarını geliştirerek halkımızın ve sektörlerin ihtiyaç duyduğu her türlü orman emvalini, ormanlarımızın korunması ve devamlılığı temel ilkesini öne alarak karşılamaktadır (Ekim 2020, DENİZLİ).

ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ VE YİNE ROTASYON!

Doç. Dr. Ufuk COŞGUN - Karabük Üniversitesi Orman Fakültesi Öğretim Üyesi

Orman Genel Müdürlüğü'nün 2013 yılında "atama yönetmeliği" çıkarması kendileri için yeni bir uğraş alanı oluşturdu Orman Genel Müdürlüğü yöneticilerine...

Orman alanlarının dünü, bugünü ve/veya yarınlarına yönelik bilimsel, dünyadaki ormancılık anlayışlarıyla örtüşen, ülke orman ve ormancılığını geliştirecek yaklaşımlar ortaya koymaktan nicedir uzak durdukları için bu uğraşı alanları kendilerini pek mutlu etti.

İlk Muhafaza Memurlarının yerlerinin değiştirilip, hemen sonrasında veya eş zamanlı olarak Orman Mühendisleri meslektaşlarını çalıştıkları ortamlardan uzaklaştırdılar. Bakanlık makamına bunu nasıl açıkladılar da onlar da göz yumdu doğrusu çok merak ediyorum.

Yani MESLEKTAŞINI TEHCİRE ZORLAYAN BİR YÖNETİM bunu nasıl açıklayabilir.

Oysa o dönemde aynı Bakanlık bünyesinde ormancılığın diğer alanlarıyla uğraşan Genel Müdürlüklerde meslektaşlarına TEHCİR uygulama yönünde herhangi bir uygulama yoktu. Acaba onlar daha mı beceriksizdi?...

Çok uzun yıllardan bu yana yürürlükte olan 657 sayılı yasa

devlet memurlarının atanmasına yönelik her türlü uygulamayı yapmaya uygundu. Bu durum halen de değişmedi.

Oluşturulmuş olan yönetmelik o kadar basit ve içerikten yoksundu ki bunu aklı başında mantıklı bir orman fakültesi öğrencisi okusa bile hemen sezebilecekti.

Bu yönetmeliğin oluşturulmasına olanak tanıyan, yönetmeliğin oluşumunu sağlayan nihayet bu yönetmeliği yayımlamak üzere üst birimlere sunan, sayın yöneticileri (Genel Müdür ve yardımcıları) Orman Genel Müdürlüğü'nün ne kadar da çok içinden geliyorlardı oysa...

Buna rağmen yıllarca taşra ve merkez birimlerinde görev yaptıkları halde insan nasıl oluyor da "mesleklerinden" çalıştıkları objenin içeriklerinden bu kadar uzak olabiliyorlar? doğrusu hayret ediyorum. Hem içindesin ormancılığın hem de o kadar uzak!!!.

Niçin bu çelişki üzerinde duruyorum bu denli acaba? Yapılan rotasyon atamaları o kadar beceriksizce ve o kadar belirgin bir şekilde politik içerikliydi ki...

Yönergede yer verdikleri birçok konuya aykırı bir davranışla atamalar gerçekleştirildi. Örneğin; aynı bölge müdürlüğünde süresi

dolan bir mühendisin görev yapması uygun bulunmazken, aynı bölge müdürlüğünde bir orman işletme müdürü şube müdürü yapılırken o şube müdürü orman işletme müdürü olarak atanabildi.

Tüm bunlar hak yeme değil de neydi acaba?

Ancak unutulmuş bir nokta vardı. Henüz yasal yollarla söylenilecekler bitmemişti.

"Makam" olmak; toplantılarda yönetimlerinin alt birimlerine yönelik kişilik haklarının zedelenmesine varıncaya kadar söylemlerde bulunmak "Yönetici" olmaktan kaynaklanan bir hak değildir. Olmamalıdır.

Yapılan yönerge Orman Genel Müdürlüğü'nün birçok biriminin gerçeklerinden o kadar uzaktı ki, yasal yollarla yapılan itirazların hemen tümüne yakını kabul gördü. Özellikle büyük bir öfke duydukları Ormancılık Araştırma Müdürlükleri yerle bir edildi. Ama nasılsa bu birimlerin sözde yöneticileri kendilerine sorgusuz sualsiz bağlı idiler. Hele bir şeyler söylesinler...

Tahmin edildiği gibi onlar da bir şey söyleyemediler. Ama sarı öküz hikayesi bir kez başlamıştı. Kaçanlar kaçtı. Ama kaçamayanlar da aynı sonu yaşamak

Peki Anayasa'nın eşitlik ilkesi yasları bir yana bırakın. Hadi diyelim hukuk yok ? Hani Hak !

durumunda kaldı. Sistem kendi yöneticilerinin kanını içmeye susamıştı. Onları bu denli susatan yine sistemin içerisinde bu birimlere yönetici olarak atanmış olanlardı oysa...

Keskin sirkenin küpüne zararı olayını; en üsteki yöneticilerin o makamların kendilerine kalmadığı gerçeğiyle karşılaştıklarında anlamış olmalılar!!!!...

Kim bilir belki de sonraki gelen "Yöneticiler" örnek alarak bu yaşananları; meslektaşını yok sayan dahası bu mesleğe hiç saygısı olmayan bu uygulamadan "vaz geçebilirler" diye de düşünmeye başlamıştım. Herhangi bir birimde bölgede uzun yıllar çalışan bir orman mühendisinin ormancılığın gerekleriyle bağdaşmayan bir süre anlayışıyla öngörülen bir sürede yeni alanlarda çalıştırılması anlayışı hangi "Yönetim Bilim" bakışıyla açıklanabilir ki...

O dönemde de yaşanmıştı. Güneydoğu Anadolu bölgemizin bir yöresinde Orman İşletme Müdürlüğü yapan bir meslektaşımız her nasılsa (hangi görüş ve tarikattandı atayanların mı atananların mı bilinmez!!!) Antalya'daki bir orman işletme müdürlüğüne atanmış, gelir gelmez de hemen hiç deneyimi olmayan yangınların içerisinde kendisini buluvermişti...

Oysa bu düzenlemeyi yapanlar

ormancılığın içerisinde gelenlerdi. Bir o kadar ormancılığın çooookk uzağından...

Rotasyon uygulaması yapılan bir atamadan bir başka örnek; çalışma alanı bakımından, ormancılık araştırma müdürlükleri iki bölgeye ayrılmış. Birinci bölge ve ikinci bölge. İkinci bölgeyi Erzurum Doğu Anadolu Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Elâzığ Güneydoğu Anadolu Ormancılık Araştırma Müdürlüğü ve Bolu Batı Karadeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü. Şimdi anladınız mı? ormancılığın ne kadar içindeler ve bir o kadar ormancılıktan uzak...

Bu arada unutmayalım örneğimizi. İkinci bölgede görev süresi 3 yıl olmalı diye bir bölgeler ve süreler anlayışı da getirilmişti. İkinci bölgede belirtilen süreden daha fazla çalışmış olan bir mühendisi aynı alana hem de uzmanlıkları dışındaki bölümlere nasıl atarsanız öyle bu mesleğin içerisindesinizdir.

Ama pardon; Sayın Yöneticiler çok bulunmaz Hint kumaşları ya. Her yörede her uzmanlık konusunda en uzman olarak çalışabilirler ya...

İşte mesleğin içinde olup da meslekte olmamak böyle bir şey olsa gerek. Böyle Sayın Yöneticiler olduktan sonra ormancılığın ne ihtiyacı olacak ki. Her şey yapıla denile ve yapıla...

2011 yılındaki Orman Bakanlığı örgütlenmesi Orman Genel Müdürlüğü'nün Yöneticilerinin güvenlerinin (?!?!?) iyice yerine gelmesini sağladı. Her şeyin başı olunca hiçbir şeyin başı olamayacaklarını bu görevden alındıktan sonra bile anlayabilmiş değiller...

Onlara göre herhangi bir birim ne yapardı ki. Asıl iş kesip satmak. Ağaçlandırma, erozyon, orman köylüleri, biyolojik çeşitlilik, yaban hayatı vb. NE OLA Kİ. Ülkenin odun hammadde ihtiyacını karşılamaktan öte yol mu var ki.

Bu anlayışlar giderek ortadan kalkıyor demeye kalmadan Orman Genel Müdürlüğü Sayın Yöneticileri tekrar atama yönergesi düzenlediler. Bir öncesinden sanki hiç ders alınmamış gibi.

Bana göre bu işi kotarmayı kimler üst yönetimin aklına koydu ise (onları yöneticiler iyi bilmeli) yönetimi zor durumda bırakmak istiyorlar. Hem de hiç acımadan.

Yeni düzenlenen atama yönetmeliği de çok ciddi sorunlar içeriyor. Özellikle şeflikler için. Orman işletme şefleri bundan çok mutlu olacaklar. Çünkü onlara çok güzel avantajlar sağlanıyor farkında olmadan.

Bir de Merkez birimlerde çalışanlar için düzenlemeler bulunuyor. Çok güzel....

Merkezde çalışıyorsan eğer; Genel Müdürlük binasının bir koridorundaki bir birimde karşı koridordaki birime geçince rotasyondan kurtuluyorsun. Taş-

Bu rotasyon işlerini lütfen bırakın. Bu iş kurumun hafızasını yok ediyor. Meslek içinde huzur ve aidiyet/bağlı olma “bir olma”! “birlik olma”! duygularını zedeliyor. Bir daha hiç onarılamayacak biçimde...

rada ise; meslektaşlar Sinop’tan Mersin’e, Edirne’den Kars’a gidedursun...

Siz ağalar merkezde bir koridordan karşı koridora geçince iş tamam...

Peki Anayasa’nın eşitlik ilkesi yasları bir yana bırakın. Hadi diyelim hukuk yok.???!!!! Hani Hak!

TEHCİR nedir biliyor musunuz?

İşte 2014’te başlayıp hala bıkmadan usanmadan uygulamaya çalışılan atama adı altında göstermelik işler.

Yasal süreçlerle dönenler için Orman Genel Müdürlüğü Sayın Yönetimi Danıştay’a başvurarak haklı olduğunu göstermek istemişti. Haklı oldukları ortaya çıktı. Ama kararlarda Yönergenin hataları olduğu buna rağmen atamanın doğru olduğunu ifade ettiler.

Sonra ne mi oldu?

Bu kararları veren Hakimler (Benim başvurumda karar veren hakimler en azından bu sonu yaşadılar) önce FETÖ terör örgütünden suçlandılar. Sonra hapse girdiler daha sonra meslekten atıldılar....

Buna bazıları İLAHİ ADALET diyorlar....

Siz ne dersiniz?

Şimdiden uyardıyım, bir meslektaş olarak görev biliyoruz. Bu rotasyon işlerini lütfen bırakın. Bu iş kurumun hafızasını yok ediyor. Meslek içinde huzur ve aidiyet/bağlı olma “bir olma”! “birlik olma”! duygularını zedeliyor. Bir daha hiç onarılamayacak biçimde...

Bunun yerine ormanlarımızın ve ormancılığımızın daha iyiye götürülmesi için yeni anlayışlar oluşturalım. Geçmişin köhnemiş öç alma duygularıyla hareket etmek kimseye yarar sağlamaz. Saygınlık hele hiç sağlamaz.

Bu anlamda çok Genel Müdürler gördü bu meslek. Fax kapatanından tutun da ne olduğu belli olmayan eylem planları üretenlerine kadar. Genel Müdürlükler arası anlamsız yarışmalar, çekişmeler yapanından tutun da başansızlığı büyük başarı gibi yutturmaya (Rehabilitasyon, YARDOP vb.) çalışanlara kadar.

“Şimdi yeni bir şeyler söylemek lazım”.

Mesleği ve meslektaşı sadece kucaklamak bile yitirilen hafızanın yarasının sarılmasını, hızla iyileşmeye başlamasını sağlayacaktır.

İnanın şu an yürürlükte olan ve yeniden düzenlenmiş atama yönetmeliği çok ciddi başkaca da olumsuzluklar içeriyor. Hem de yasal süreçler açısından.

Bizim ormanlarımızı korumak, genişletmek ve geliştirmek için daha çok çalışmaya her zaman-kinden daha fazla çalışmaya, bir birimizle kenetlenmeye, daha çok omuz omuza vermeye ihtiyacımız var.

Bırakın aklımız, hafızamız yerinde kalsın.

Buna gün gelir ihtiyaç duyulur....

Vefat Eden Üyelerimiz

Kamil Hikmet YUKAY

İstanbul – 1937
İ.Ü. Orman Fak. – 1961
İstanbul – 17.09.2020

İbrahim KIZILÖRENİ

Kars – 1932
İ.Ü. Orman Fak. – 1961
İstanbul – 13.10.2020

Hamdi AYARIĞ

Milas – 1946
Düzce Orm. Tek. Ok. – 1965
Çanakkale – 01.10.2020

Doğan ÖZORHAN

K. Maraş – 1935
İ.Ü. Orman Fak. – 1960
Adana – 02.11.2020

Sonsuzluğa uğurladığımız üyelerimize Tanrı'dan rahmet,,yakınlarına ve meslek kamuoyumuza başsağlığı dileriz.

TOD - Türkiye Ormancılar Derneği

Tuna Caddesi No:5/8

Kızılay / Ankara

T. 0.312 433 84 13 **F.** 0 312 433 26 64

www.ormancilarderneği.org

Türkiye Ormancılar Derneği

@ormancilarderne

türkiyeormancilarderneği

Üyelik Aidatları İçin

Türkiye Ormancılar Derneği
Ziraat Bankası - Yenişehir Şubesi
Şube Kodu 471

IBAN TR25 0001 0004 7139 7751 3950 02 (TL)

Hesaplarımıza yaptığınız
üyelik aidatı ve diğer ödemeleriniz için
Türkiye'nin tüm Ziraat Bankası
şubelerinden kesinlikle
herhangi bir masraf alınmayacaktır.

Derneğimizin yıllık üyelik aidatı 60 TL'dir